

EUSKARAREN

DIOGRAMA

GIPUZKOAN,

1974.

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 419588 - PREZIOA: 10 PEZETA

E.S.E.G. 80ak egin duen enkuesta

1968 az geroztik euskarak % 9 inguru irabazi du

Artikulu honen helburua E.S.E.G.8.º (Estudio socioeducativo de Guipúzcoa) enkuestaren berri ematea da. Euskararen problematika esperimeltaki aztertu nahi izan du INVENTICA deritzan taldeak, gizarteko kondizionamendu berriek nolako zer-ikusia eduki duten gure hizkuntzaz egokiago neurtzeko. Euskararen eta bilinguismoaren arazorik nagusienetakoa du gaur egun Gipuzkoak eta Euskal Herriak.

Dakigunez, sozial lokarriak gero eta herstuagoak dira, eta irakaskuntzaz jardutean ez gintezke muga gai batzuetara, besteak zokoratuaz. Beraz, herriaren problematika azaltzerakoan alde guztien berri konkretua edukitzea interesgarria da. Hori dela-eta orkesta ez da mugatu euskararen diagrama hutsa egitera, baita begiratu ditu beste zenbait aldeere, alegia haur-zainharoak (parbulario), E.G.B.-ak, Batxiller Nagusiak eta Unibertsitateak eskatzen dituen beharkizunak, ez bakarrik irakaskuntza aldetik, baita demografia, ekonomia eta ikastetxe estatal eta pribatuaren aldetik ere.

E.S.E.G.80 informea, irakaskuntzaren problematika biziki aztertzen ahalgindu da, batez ere 1975 urtetik 1980ra arte egongo diren beharrak ikusmiraturik, etorkizunari topo egokiago egiteko asmotan. Oraingoz 4 tomo argitaratuak dira serotipian, eta J. I. Garciak, Juanjo Ferrer eta Luis M. Mujikak euskararen diagrama azalduko dute imprimategian, lehenengo erdaraz, eta ondoren euskaraz.

I. FUNTSEZKO DATO BATZUK

Informe honen asmo nagusia Gipuzkoako bost urteren buruan iraskan-kuntzan edukiko dituen behar guztien diagrama azaltzea da. Problema orietan nahiko nabarmen azaltzen da euskararen zer-ikusia. Orain arte, zorritzarrez, euskararen faktorea zeharo bazterturik zegoen horrelako infor-meetatik. Gure problema bereziak geroz eta gehiago inposatzen ari dira, euskal pentsalari eta unibertsitarien kezka beti gehiago gure arazoetara bideratzen ari direlako. Hau oso sintomatikoa dugu. Intelektualak gure sorora makurtuko diren orduan euskarak harro ikusiko du bere burua, pentsalariak direlako euskal jende xehe «kolonizatuaren» aurrean benetako izpiritu-aristokrazia.

Enkuesta hau Guipuzkoaki Guraso Katoliko Elkartearen ardurapean egin da, nahiz eta lan teknikoari soziogilari batzuen eskutan gelditu. Escudero Rueda jaunak bere sostengu ongarria eskaini zuen agintarien aurrean, enkuestak bidea aurrera egiteko posibilitateak izan zitzaizkion.

Enkuesta nahiko zabala eta errepresentatiboa dela uste dugu, zeren 70en bat ikastetxetan banatua izan da, Gipuzkoa guztian zehar. Galderak gurasoei bideratuak zeuden, eta 2.500 guraso inguru enkuestatuak izan ziren. Txosten edo informe honek 14.644 pertsonen euskararekiko gora-beherak azaltzen ditu. Enkuesta, nagusienik, ikastetxeen bitartez egin zen, hau da, testa semeen bitartez gurasoei eskainia izan zen. Ikastetxe horiek hiru motatukoak ziren: ikastetxe estatalak, ikastetxe pribatuak eta ikastolak. Hiru ikastetxe horietako gurasoen proportzioa honelakoa izan zen: 1.250 testa-erantzun ikastetxe estataletan, 981 ikastetxe pribatuetan eta 203 ikasolean. Gelditzen diren beste zenbakiak enkuesta «zuzenekoak» dira, hau da, etxerik etxe Donostia inguruan eta barrualdean eginikoak; 100 testa-erantzun inguru.

Bertsolariak herri esnatzaile ote?

Otsailaren 16an Donostiako Astorian ginen Pedro Ortuzar «Iturri»-ri omenaldi bat eskaintzeko asmoz. Gure Muxikako bertsolariak merezi bait zuen. Ziur asko beti gogoratuko zara egun honetaz Iturri. Herriarekin zorretan gelditzen zinela esan bazenuen ere ez duzu zorrik. Gu egon gara zurekin zorretan; irabazita zenuen egun hau, ondo irabazita gainera.

Han egoan bere karrotxoan gizon gazte elbarritua, baina herritarrok maite ditugu bertsolariak, maite dugu Iturri.

Hogeita bat bertsolari eta Jose Mari Iriondo gai jartzaile trebea zituen inguruan.

Lau bertsolarien agurraz hasi zan jaialdia. Lehenengo gaia berriz EMAKUMEAREN URTE INTERNACIONALA edo Nazioarteko emakume urtea izan zen, Azpillaga eta Lazkao Txiki bertsolarien zentzuzko, lau-na bertsotan. Jendeak pozik entzun zituela esango nuke, behintzat txalo franko entzun zen. Nik ez nuen asko falta izan txistuka asteko, gustora egingo nuen, egia esan.

Iritziak iritzi, esan zidan nire aldamenean egoan batek, Bai mutil, baina... ez dituk ba bertsolariak herri esnatzaile? Ni horretan egon naiz behintzat.

Hona zortzi bertsoak:

I

Lazkao Txikik

Ik Azpillaga ongi badakik zer gauza duten agindua. Al baldin bada bear genduke gai ori zer bait astindu; emakumeak jarri dutenen geiegi zertako mindu. Urte onetan nai omen ditek giza legeetan berdindu

II

Azpillagak

Emakumien jokera ori ni ere jakinda nago. Len ere buru tentia dute ta oraindik nai gelago. Emakumeak agindutzean uste-u dala ederrago. Len ere berak agintzen dute zertako eman gelago?

III

Lazkao Txikik

Nork agintzen dun garbi ez dakit ta nai dute alegindu, agintaritzaz berak artuta goi mailletan atsegindu; baiñan txikiak duen buruak ori onartu ezin du Jaunak ezberdin egindakoa guk orain nola berdindu?

IV

Azpillagak

Agindutzea emanarekin gu ez gerade minduko, zein famelitan emakumeak len ez zuan aginduko? Ni zigur nago gerora ere ez degula berdinduko. Lazkao Txiki len beldurrez zan oain bai, ez da ezkunduko.

V

Lazkao Txikik

Gizonen mende emakumea orain arteko guztian ta ortaz aurrera jarri nai dute agindutzeko ustian. Nere iritzia, o senideak! aitortuko det itz bian: eskubide ori onartuko det soldadu joaten astian.

VI

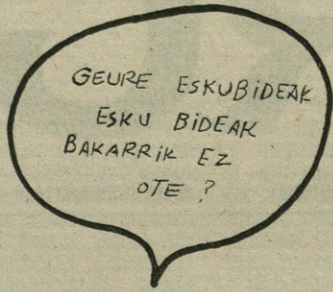
Azpillagak

Emakumeak agindutzea litake gure fabore, joan dan urtetan bear dan tokitan ein dute ainbat ohore. Agindutzeko bizioa artuten bai egin ere dotore. Orain artean alkate ziran ta laister gobernadore.

VII

Lazkao Txikik

Ondo dagola, ala omen da geientsuenen iritzia.

Eta ni ere lortuko dala nago ia sinitsia. Beraz andria zertan artu nik len izanikan txikia. Ori ola bada askoz obe det mutilzar gelditutzia.

VIII

Azpillagak

Berriketa bat eskatzen zuen emakumien biziak. Katgoria nunt bait badauka munduai agindutziak. Ia meioratzen dituzuten gerorako justiziak eta pixka bat aitatu ere bai bizar ta ille luziak.

Azpillagaren ustez emakumeok alkate gara, eta laster gobernadore. Nik, egia esan, ez dakit alkateza hori non ikusten duen. Etxe gehienetan, esango nuke neskame dela emakumea alkate baino gehiago. Eta lantegietara begirada bat ematea nahikoa da emakumeok sufritzen dugun diskriminazioaz oharzteko.

Lazkao Txikik bere aldetik hau esan zuen: JAUNAK EZ BERTIN EGINDAKOA GUK ORAIN NOLA BERTINDU. Nire ustez gorputze ezberdin egin bagintuen ere ez gintuen batzuek esaten duten bes-

teko buru motz egin eta guttiago menpeko izateko. Eskubide okerrak eta marginazioak lurrekook egiten ditugu maizegi. Egungo errealtatea hau da: gizonentzat lege bihurriak badira gure gizartean, emakumeontzat oraindik ere bihurriagoak direla, beraz bai gizon eta bai emakumeok badugu zertaz ardura eta zertaz oihu egin. Emakumeok urte hontan eta etorriko diren beste urteetan zera nahi genuke: Mendetan zehar daramagun zama astun hau hautsi, gauza izatetik pertsona izatera heldu, eta denontzat eskubide zuzenak lortu.

Eta ez ahaztu, Lazkao Txiki, emakume amerikar baten esana: EZ DUGU ZUEKIN (gizonekin) BERTINDU NAHI ZUEK ERE LIBRE EZ ZARETELAKO. Esalditxo honek badu bere mamia.

Ez noa bertsolariok aipatu zituzten bertso guztiak aztertzen, baina denetan ere MACHISMO delako hori izugarriki nabari da.

Pertsonalki, urte honi baino eguneroko borrokari garrantzi haindiagoa ematen badiot ere, uste dut aipagarriak direla urte hau dela eta ONUren eskariak edo Gabriel Arestik Euskaltzaindiari egindako eskaria edo antzekoak. Batzuek ontzat emango dituzte eskari hau, beste batzuek ez dituzte bidezko ikusiko, baina hor daude. Zergatik ez ote zituzten Azpillaga eta Lazkao gai hauek astindu?

Beharbada errazago delako bertso parregarriak moldatzea, edo eta zenbaiten ustez, emakumeok buru arin eta gauza parregarri bezala erabiliak izateko baino balio ez dugulako.

Uste dut, herriaren esnatzaile zaren bertsolariok, ezin dezakezuela bazter parregarri bihurtuz, gizarde erdia betetzen dugun emakumeon problema hau. Egun eguneko gai bat jartzen denean, beharbada sakontxoagoak izan behar zenuke zuen bertsoetan. Ez ahaztu, herria alfabetatzeko giltzatariko bat, zuen eskuetan duzuela.

Ea bada emakumeen buru arina eta pintura poteak aipatuz jendea beti barrez jarri beharrean, noiz behinka behintzat, emakumea horrela izatera bultzatzen duen kontsumo gizartea eta beste hainbat eta hainbat aldatu beharreko egitura traktets, aztertzen ahalegintzen zaren.

ISABEL

Rufino IRAOLA

ASTOA ETA IDIA

ASTOAK:

Zahartzen ari naiz ta ez nago prestua. Ikulu baztarrean han nago aztua. Janaritako berriz txarra da lastua baserrian gaizkina bizi da astua.

IDIAK:

Pasatuzten ditugu bakoitzak berriak; uztarrarian loturik igaroz bidiak, tiraka eramanez golde ta gurdiak Ai! Zenbat neke egin behar dun idiak.

ASTOAK:

Nere sorbalda gaina beti kargatua eta bizkarrekoak sarri kobratua. Ederki pagatzen det gaizki obratua, jana berriz askotan zuei sobratua.

IDIAK:

Uztarri astun hori adarren gainean Goizetik iluntzera gabiltz ekinean Beroak aterata patsa mingainean Astoa, bazabiltza idiak ainean.

ASTOAK:

Beti martxa berdina. Lana egunero. Ahotikan hotz eta bizkarretik bero. Ia ez dut besterik nik ezer espero: Lasaituko naizela akatuta gero.

IDIAK:

Karrera bikaina guk genuen hartuta. Lanaren pisuakin hankak okertuta. Pisa gorria eta zainak behartuta. Mataderira, aurrez lanean lertuta.

POBREAK ETA

ABERATSAK

— I —

Adan da Ebak artu ziguten lenengo bide okerra, geroztik emen badabilkigu jaunak, katramil ederra, tiroz berdin guk iltzen ditugu gizona eta eperra, pake urtean gaudela baiña bazter guzietan gerra.

— II —

Mundu triste au nola dagoan guziok gera testigu, alare Jaunak ez du bialtzen merezi ainbat kastigu. Danon onean lege batzuek emen ipiñi dizkigu eta betetzen ez diralako gerrak etortzen zaizkigu.

— III —

Nik pentsatzen det aundikeriak mendean artu gaitula eta barruko maitasun garra berak itzaldu digula. Gaur indartsuak mendeokari egiten diote burla: onelakorik kristau errian ez zuan bear sekula.

— IV —

Aundikeriak jota gaude gaur tontoak eta listoak, ezerez batzuk geranok eta gerran dabilztan kintoak, Kriston ordeko diran apaizak, baita ere obispoak, eta munduan agintzen dauden errege ta ministroak.

— V —

Danok nai degu al dan azkarren bete geronen kartera, naiz diru oiek gure anaien kopetetikan atera. Aurrerapen da komodidade, danak ekarri etxera. Iñork ez degu emen bizi nai Jesus Aurraren antzera.

— VI —

Gure barrua gizon geienok daukagu pipiak joa, Kristoren ordeze maite deguna, dirua eta lujoa. Nor oroitzen da goseak iltzen dagon Afrika gajoa? bertan lurpera dijoa.

— VII —

Gure mundu au feri bat bata, Janaren faltan milloika aurtxo egin ezkeru lau txanpon geientsuenak esaten degu; portatu zaigu San Anton. Zer ajola du goseak iltzen egon Afrika ta Japon. Gure zakua bete ezkeru gailfontzekoak or konpon.

— VIII —

Erri batzuek goseak iltzen izugarriko pobrezan ta kristau asko joyaz beteta amabietako mezan. Sobre daukanak ez badu ematen ez daukan arrek jan dezan, kristaua danik iñon aurrean Jainkoagatik ez esan.

— IX —

Pekatua da jai egunean mezarara ez joatea, zer esanik ez Jaunaren aurka itz larriak esatea. Pekatua da lizunkeria lokaztuta egotea. Ta aundiena sobre daukanak pixka bat ez ematea.

— X —

Gure diruak zabaltze orrek gaur ematen digu miña, baiña ez luke orrela bear kristau zintzoak bagiña. Amar aginduz osatuaren Jesukristoren dotriña lagun urkoa maitatzea da eginkizunik aundiña.

M. MATXAIN

SANTA AGEDA BERTSOAK

Aipatu bazuen aipatu zuen Amatiñok Sanda Ageda bertso kontua. Oinaitik bidali dizkigute lehenengoak. Artean unibertsitatea zabalik zegoela, hango estudianteeek jarriak dira. Bazuten, nonbait, etxez etxe eskean ibiltzeko ohitura. Joan zen mendearen azken aldekoak dira ikusten denez. Bigarren bertso saila, berriz, Otxandiotik bidalia da.

ORQUESTILLA (sic) ONATIENSE

I

Ez badiguzu ematen gizontxo txuri bat agertzeraz emango dezu ez dezula ardit bat.

II

Gaztea bazera berriz nola nahizu polit bat? batez ere igartzen badu ez dezula ardit bat.

III

Nahi badezu ondo iruki estudiante hobekin gutxienez bota zazu errial bat beñepin.

IV

Estudiante gabe nola nahizu ta zerekin botikaio ta mediku eskribanuarekin?

V

Horrengatik bada danak lagundu zerbaitekin joan gaitzen txit aurrera gure karrerarekin.

VI

Zuk ere gazte koket (a) bota zazu zerbaitekin estudiante gaztearekin nahi badezu ezertxo.

VII

Zer falta egiten degun badakizu ondotox nassik orain izanikan txit estudiantetxo.

VIII

Ama gero zeranean ta semeak askotxo gauza onak erakusteko danak gera maisotxo. Oharra: gaurko orotografiara aldatuak dira.

ATERIK ATE OLESKA

Aterik ate oleska beldurtu barik haixe hotzaz hemen gaituz, kantatu nahiez irigi zuen biotzak.

(1)

Heldurik zuen atera eskaintzen gure agurra oleska danok, hementxe gara eskaritxo bat eittera.

(2)

Hauzoan bada eziña laguntza baten beharra heuren onetan, izango alda oraingo gure dearra.

(3)

Ezin badaikezu emon zeuk nai zenduken guztia emon eiguza, gogo onakin emongo dozun gutxia.

(4)

Gau ona izan daizue eta eskerrak gaitera zuen emona helduko data beharra dagon lekura.

(5)

Bagoaz orain hemendik beste ate bat jotera eta hangoa hartuaz gero urren dagoan bestera.

IZENGOITIAK ETA SASIKUMEAK

Izengoitiz ezagutu ohi da jende asko Euskal Herrian. Jatorrizko deitura baino ezagunagoa gertatu ohi da izengoitia, askotan.

Guraso ezezagunaren umeari, berriz, sasikumea deitu ohi zaio. Aitak ez du bere semeari izen-deiturak emateko kopetarik izan. Lotsakizun gertatu zaio guraso dela aitortzea.

Atalondan aurkitutako ume asko izan da, zoritxarrez. "Ez haiz ate ondoan aurkitutakoa, behintzat" da esatera. Bazirela etxean sortutakoak ere, bazirela gurasoak zituztenak ere, esan nahi du honek. Gaitzetsia ez zela adierazteko esan ohi zioten gurasoek esatera hori bere umeari. Giroak sortutako lotsakizunaz edo, asko ziren nonbait atalondan aurkitzen ziren haur umezurtz eta gaitzetsiak.

Gaur beste era bateko izengoitia eta sasikumeak sortzen ari zaizkigu. Izengoitia, gaitzizenaren kutsua bazuen ere, deitura bezain ezaguna edo ezagunagoa gertatzen zen. Nor den jakin ez dezagun sortu dira gaur izengoitia edo izenordeko asko gure aldizkarietan. Guraso jakinik gabeko idazlan gehiegi da gure aldizkarietan. Sasikume gehiegi, alegia.

Izengoitiz bakarrik idatzi dezakeen idazlerik bada, noski. Egiazko deitura gorde beharrean aurkitzen da, zoritxarrez.

Jatorrizko deitura bera baino ezagunagoa den egiazko izengoitirik ere bada idazleen artean.

Irakurleen artean ezagunak diren edo ezagunak gertatuko diren izengoitiez esatekorik gutxi dugu.

Baina izenorde diren izengotiaz badugu esatekorik asko, izen-gordeak bait dira. "Harria tira eta eskua girdetzeko" erabiltzen dira askotan. Hau ez da gizalegea.

Norbaitekin sartu nahi denean gizonak bezala aurrez aurre egin behar dela uste dugu. Zomorro jantzirik gabe.

Alpaldiko gaitza da hau euskal aldizkarietan. Jende gehiegi ari da izengordearen atzetik besteri tiroka. Oso gaitz txarrak joak daude euskal aldizkariak.

Aldizkarietatik argitaldrietara zabaltzen hasi zaigu, berriz, orain. Oso ezaguna den jendea larrutzeke egin ohi da, gainera, askotan. Halakoren iritziak eztabaidatzeko eta argitzeko ez ezik halakoren bizitza eta jokabideak lotsagarri uzteko ere egin ohi da.

Gizatasun gutxiko jokabidea, noski. Gaitzetsi nahi lukeenarena baino askoz makurragoa expairik gabe.

Jakina, izen-gordearen lanaren erantzukizun osoa aldizkariak hartzen du. Guk, egia esan, ez genuke honelakorik nahi. Kritikagintzan sartzen denak ez du aldizkariaren babesean bere bururik gorde behar. Aldizkariaren bizkar ez du inor salatu behar.

Gaitz hau ez dezake aldizkariaren zuzendaritzak erabat senda idazleek nahi ez badute. Dohan bidalitako lanez baliatu behar bait du asteak burutzeko. Bestalde, idazleak, isilik gorde dezala egiazko izena, eskatzen bait du.

Halere maltzurkeriazko edo ahuleriazko jokabidetzat jotzen dugu eta aldizkariarentzat kaltegarri.

BERTSOLARIAK ETA HERRIA

EUSKAL ARTISTAK

Herriak sortzen duen artista dugu bertsolaria. Ukatzen hasiz gero edozer uka daiteke. Euskal artea bera ere ukatu izan du zenbaitek. Euskal artista eta euskal artea ditugu, behintzat, bertsolaria eta bertsoa.

Honela dio D. Manuel Lekuonak Z. Argiaren 600garren alean: "...ideiak, ziranak zirala, bapatean, kantuz, itzneurtuetan ixurtzea, etzala nolanaiko artea, begien bixtako gauza zan neretzat... Teknika ori bear bezela aztertu eta sakondu bearra zegon. Teknika, ez axalekoa bakarrik, baita barru-barruko ezkutukoa ere. Bertsoaren beraren eta batez ere bertsolariaren pentsamenaren ritmo berezi-berezia... Eta zer esanik ez, bertsolariaren eten-gabeko ironia, eta alkar zirikatzeke duten ezten zorrotza; eta beren entzuleak algara gozo batean ordutan eukiteko duten arte berezia; askotan gertatzen bait da gañera, entzuleak kantatzallearekin batean kantuz bukatzea, sintonia arrigarria batean, bertsoaren azken-bukaera..."

Artista herrikoia dugu bertsolaria. Herriaren altzoan sortzen den maixu argi eta egokia dugu. Herri arnasaren lurrin. Herria bera mintzo da bertsolarien ahotik. Berehalaxe egiten dute bat herriak eta bertsolariak.

HERRI ESNATZAILA

Bertsolari izateko argia eta azkarra behar da izan. Ez da bertsolari tontorik. Artista denez dohain bereziak ditu bertsolariak ere. Hitzun egokia, jario haundikoa eta bapateko ateraldi borobilekoa dugu.

Bestek esandakoa hartzen azkarra eta berak esan nahi duena adierazteko argia eta txukuna dugu. Besteren sentimenduei eta iritziei antzematen iaioa eta gauzak pentsatzen, aztertzen eta sakontzen maixua.

Horregatik eskatzen zaio herriko beste edonorri baino gehiago. Artista denez herriaren zerbitzutan ihardutea eskatzen zaio. Herriari mezu bat eman behar dio. Arazo hau aipatzen du Isabelek bigarren orrian. Emakumea denez ez zaizkio gustatu Nazioarteko emakumearen urtea dela eta Azpillagak eta Lazkao Txikik kantatu bertsoak.

Egia esan, errazenera jo zuten bi bertsolariok. Bata bestea gabe ezin pasa garen gizonezko eta emakumezkoen artean bada halako lehia piska bat. Horri heldu zioten jendeari farre eragiteko.

Ergelkeria asko esan du zenbaitek bertsolariez eta bertso saioez. Zenbaitek bertsolariak gizarteko bige-gabekeriak eta engabe salatzen ihardutea nahiko luke. Sekulako estuasunetan ipini izan ditu zenbait gai-jartzailek. Zenbait oker ezin daiteke nabarmen gaitzetsi gauregun. Horretara behartu izan ditu zenbaitek.

Buruz bertsoak ikasitako sasi-bertsolarien jaialdia ere antolatu izan da. Ifuxentekeria ala maltzurkeria?

Era guztietako bertsoz burutu behar da bertso saioa. Bertso-entzuleen sentimentu asko piztu eta gozatu behar ditu bertsolariak. Bertso alaiak eta serioak, arinak eta sakonak, maitasunezkoak eta bihoztiak, farregarriak eta salatariak; denetarik behar da.

Baina maixu herrikoia denez herriari mezu ematea eskatzen zaio. Gaurko euskaldunak mezu berria, mezu aurrerakoa eskatzen dio. Herri xehea baino argituago, jantziago, landuago eta aurreratuago izan behar du bertsolariak.

Sagardotegiko bertsolaria zen Txirrita, baina ikusi egin behar da Euskal Historiaz nola jantzia zegoen.

Gaur herriari behar bezala eran-

tzun nahi dion bertsolariak irakurri eta ikasi egin behar du. Ez du beste biderik herriaren esnatzaile ere izan nahi badu. Euskal kulturaz eta arazoez diren hitzaldietara azaltzea eta euskal aldizkariak irakurtzea eskatzen dio horrek, besteak beste.

Eta, jakina, badira hori eta gehiago egiten duten bertsolariak.

BERTSOLARIA ETA EMAKUMEA

Ez da emakume bertsolaririk. Txorakeriak aparte, nor den emakume asko izan da Euskal Herrian. Nor-tasun haundiko emakume asko izan da gure familietan eta herrietan.

Baina, egia esan, ez da emakumeen artean artista haundirik, idazle askorik eta bertsolari sonaturik izan. Eta hau, horretarako giro egokirik izan ez duelako gertatu da.

Bertsolariena garbia da. Sagardotegietan eta bazkalondoko eta afa-londoko lagunarteetan sortu da bertsolaria. Giro hoietatik aparte bizi izan da euskal emakumea.

Gaur, zorionez, badituzte neska-mutilek honelako lagunarteak. Iku-si ere izan dugu neskaren bat edo beste mutilekin batera bertsotan Agian, emakume bertsolariak sor daitezkeen egunetara iritsi gara.

Dena den nazioarteko emakumearen urtean emakume bertsolarien bati, baldin bada, omenaldia egiteko urtea litzateke. Hori ezean bertsolarien emazteei egin beharko litzateke omenaldia. Emazte on hoiei esker ditugu hainbeste bertsolari eta bertso saio. Urtero Bazko bigarren igandez egin ohi den bertsolarien emazteen eguna, haundikiro, omenaldi gisa ospatu beharko litzateke aurtan.

MUTIOZABAL

LANGABEZIAZ

Langabezia eta salneurrian eten gabeko gorakada dira, erresuma aurreratuek esku artean dituzten arazorik gogorrenak.

Orain arte, konzepto bi hauk, bata besteaz kontrajarri izan dira, erresumetako ekonomien termometro bat izanez, beste guza batzuen artean.

Asko sakondu gabe esan genezake, lan ugartasunak inflazioa sortu izan duela eta rezesioak lan gabezia; bi hoik, muga neurtu batzuen barruan erabiliaz bizi izan gara. Gaur ez dute balio orain arteko arauak. Gaur salneurrien inflazio abiada, —ihaz bizimodua % 17,80 garestitu zen—, eta lan gabezia eta rezesioa alkarrekin doaz, ekonomialarien buru austeaz.

Europar geldid dauden langileak 3 miloi t'erdia dira eta udarako, 4 miloi izango ei dira; lanean ari direnetaik % 4. Askozaz larriagoa da egoera, Amerikako Estatu Batuetan; udarantz geldid egongo direnak 7 miloi langile izango ei dira, % 8. Eta Espainian?

Agertu barria da arazo honetaz eta bestez lan bat, «Información Comercial Española» asterokoan.

Lan gabezia aztertzeke. 1970. urteko datuak hartzen dira oinarritzat eta haietatik edo haietan finkatuz aurtengorako ondorioak atera.

Hiru erakunderen datuak ditugu:

a) Sindikato bulegoetara lan eske joaten direnena.

b) Lan Ministerioak, herrialdeetan dituzten bulegoak kalkulatzan dituztenak.

d) Estatistikako Institutoak, 1970. urtean egindako zensoa.

Erakunde hoiien arabera, 1970.eko datuak hauk dira:

Sindikatoak: lan gabe 165.734 langile; % 1,39.

Ministerioak: lan gabe 191.836 langile; % 1,61.

I. N. E.: lan gabe 372.698 langile; % 3,13.

Nabaria da, batetik besterako ezberdintasuna. Lehenengo biek, bestearen erdia ere ez dute agertzen.

Aurtengo urterako prebisioak egiterakoan, arazoari ez zaio edozer erataria, arinegi eta erraz heltzen, ez. Espainian 1968. eta 1971. urtean egon ziren rezesioak aztertzen dira lehen, rezesio haietan lan gabeziak eramandako bidea; baina hori ez da nahikoa, gaurko egoera ez da berdina eta korrekzio batzuk ezartzen zaizkie.

Urteotan milkaa langile kanporatu da Europara lanera, aurtan hori ez da jasoko; alderantziz, batzuk etxeratuko dira.

Bestalde, gerta liteke, iraingo rezesioak iraupen berdina ez izatea. Dato guzti hauk aztertu ondoren, aurtengo udarako 600 mila inguru kalkulatu dituzte lanik gabe egongo direnak, hau da, lanean dihardutetatik % 4,5-a.

Dena dela, azken datu hau egiara urreratzen badira ere, nik uste labur geldituko direla.

Etxagintza zuzenean erori da, batez ere turismo giroan bizi izan diren herrialdeetan. Gaur, ofizial agertzen denez, % 9ra heltzen dira geldidau-danak.

Lurreko langilea nekazaria, langile maila baztertuena eta zokoratuena, lur jota dabil. Zuri faltak guztiz ondatu ditu Madrildik beherako lurraldeak, lur jabe ttipi asko ondatur; industria eta zerbitzuak ere erdipurdi.

Langile guzti hoiek, norantz jo?

Lanik gabe dagoen langile multzo honentzat lana sortzeko azpiegitura lanak erabiltzen dira batez ere, aireportu, autopista, metro, etab. hau da, esku lan asko behar dutenak, eta bestalde, inportazioko makinaria gutxi.

Baina berriz ere, zeinek egin behar ditu azpiegitura lan hauk?

Bilboko kai, aeroportu, metro: Gipuzkoako eta Euskal Herriko autopis-tak; Bartzelona eta Madrilgo azpiegitura lanak, izango ote dira berriz ere hainbat eta hainbatentzat Amerikak, heuren lurra utziez?

JOAN ANTONIO A.

zeruko
ARGIA

JABEA:

Nafarroa, Kantauri eta Ara-goiko Kaputxinoek.

Burlada, Kale Nagusia, 50-1

Donostia, Okendo, 22

Telf. 41-95-88

Ondezkaria: Kaietano Ezeiza Iturriza

ARPIDE SARIA:

Barruan 400 pezeta

Korreo batasune-tako herrietan 620 pezeta

Atzerrietako bes-te herrietan 460 pezeta

Airez Aldez aurretik galdetu

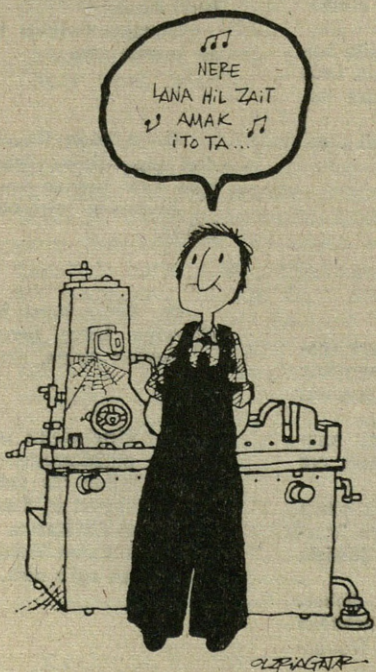
Salmenta (ale bakoitza) 10 pezeta

Moldiztegia eta Idazkola:

«Gráficas Navasal»

A. Adoain, 1. IRUIÑEA

D.L.: NA. 80-1963

LENBAT GARA

Hainbat berri

Martxoaren 6tik 21era arteko bi asteren barruan, pintura erakusketa berri bat agertaraziko da Bilboko Mikeldi Galerian.

Daniel Txopitea ermuar gazteak "Gauzak" deritzan pintura sail bat aurkeztuko du. Bere hogeita sei urtetan, Euskal Herriko pintatzaile onenetako bat dugu Txopitea.

● Martxoaren 8an, kanta jaialdi bat eratuko da Lasarte Zinemaren. Bertan izango dira Lurdes Iriondo, Xabier Lete, Benito Lertxundi eta Gorka Knorr.

● Ez dira martxoaren 11 eta 18an Deba Arroari buruzko hitzaldiak Eibarren moldatuko, egun beroitan Sozial Komunikabideei buruzko elkarrizketak eratuko direla eta. Martxoaren 14ean, mahai ingurua liguistikaz Zestean. Euskara batuari buruzko zenbait xehetasunen berri emongo da. Juan San Martin, Joxe Luis Lizundia eta Joxe Mari Satrustegi ihardungo dira, Elizondo zinemaren, arratsaldeko 8,30etan.

● 1926 urtean soldautzara joan ziren morroxkoek 70 urte betetzen dituzte aurtien. Urte muga hau dela eta, elkarrekin bildu asmoz ari dira apirilaren 13an.

Ehun eta berrogeita hamarren bat izango ote diren edo, inork nahi badu parte hartu idaz beza Tolosara (Meson Atodo — Mayor, 31) martxoaren azken eguna baino lehenago, biltzarra non egin nahiago lukeen herria adiaraziz.

Sozial komunikabideak

Aurrera doazkigu Eibarren sozial komunikabideei buruzko jendaurreko elkarrizketak.

Ez zen editorialei buruzko lehendabizikoa eratu ahal izan, Joan Mari Torrealdairaren aita hiru egun lehenago hil zen eta. Ez da oraindik bestelako egunik erabaki.

Lerro hauk argitara orduko eratua behar du kazetari-zari buruzkoa, eta ondoko asteetan moldatuko dira gainerako elkarrizketak.

Martxoaren 11an Imanol Lazkano, Abel Muniategi, José Mari Iriondo eta Jose Mari Aranalde bertsolaritzaz mintzatuko dira. Beste zenbait bertsolari ere entzule gisa izango da bertan.

Martxoaren 17an, Jose Ramon Beloki, Iñaki Zubizarreta eta Jose M. Iriondo irratiaz arituko dira.

Hilaren 25ean, azkenik, zinema izango da jendaurrean aztertuko den gaia. Luis Larrañaga, Martin Ibarbia, Xabier Unanue eta Luis Iriondo mintzatuko dira.

Hitzaldiok ez dagozkie teknika huts eta konkretu batzuei, herri komunikabide diren aldetik zer funtzio bete dezaketen baizik, hau da, gaurko eta biharko Euskal Herriaren arazoari zer nolako erantzuna eman diezaioketen, edota eman behar lioketen.

Hitzaldiok S.C.R. Arrate aretoan izango dira, iluntzeko 8tan, LAN KIDE AURREZKIAren laguntzapean.

Auto zentsura

Orain dela hamabost egun, Lizardi Sariketan irabazle atera diren saiakerei egin berri zaien izkutuko kritika arbuaitzen genuen. Geroztik jakin dugunez, kritika horren egilea mintu omen zaigu, eta mintzeagatik jakin dugu nor

"GAUZAK"

den, azterlari bikaina bera, hain zuzen.

Zer dela eta mintu, ordea, bere lanik agiriko izenez izenpetzen ez bazuen? Zergatik ez, bestalde, nork bere gaitasuna izen-deiturek eta jakinduriak ematen dioten autoridadearekin demostratu?

Garai da pertsona eta lan konkretuei dagozkien kritikak nork bere izen ezagunez agertzeko. ZERUKO ARGIA ideia honetaz abiatzen da berriki, eta ANAITASUNak aspaldi hartu zuen erabaki hori. Behar lukete gainerakoek ere beste horrenbeste egitea.

Baldin horrela egingo balitz, gure kazetaritza neurri batetan "garbituko" litzateke, hainbatek gutiago idatziko luke, kontu gehiagorekin behinik behin, eta, txarrenean ere, jakintsuek, zuhurrek eta "aurpegi-gogorrok" bakarrik idatziko genuke, baina beti ere agirian, agirian idatzi beharra bait da auto-zentsura delakoaren lehen pausoa.

Ematen dakienak hartzen ere ikasi behar du, eta izkutuan ez da hori ikasten.

Irakurlearentzat gidari

Sasoi bateko LUR Editoriala gaurko KRISERU— Ibon Sarasolaren saiakera batez agertu zaigu berriro ere euskal liburugintzan.

Denboraz aurreratua bezala, Txillardegi eta Saizarbitoriaren Nobelagintza deritza saiakera honi, 1972 urteko AGORA Saria irabazia, hain zuzen.

Urteak dira, hiruzpalau edo bai, irakurlearen eskasiak zer nolako eraginak duen gure literaturgintzan Ibonek berak salatu zuela. Iritzi bereko mintzo zaigu oraingian ere liburu berri honen hitzaurrean: "Uste dugu gure artean gehiegi hitzegiten dela idazleaz eta gutiegi irakurleaz gure literaturaren akatsak eta hutsak aipatzeko orduan".

Asmoa, nobela bat "irakurtzen" erakutsi da saiakera honen asmoa, eta Txillardegi eta Saizarbitoriaren nobelagintzari atxikitzen zaio — Leturiaren Egunkari ezkutua (1957), Peru Leartzako (1960), Elsa Sheele (1968) eta Egunero hasten delako (1969)— "ziklo bat hersten eta beste bat irekitzen duten bi pauso dizisiboak direlako gerraondoko euskal nobelagintzan".

Gutiz zehatza laurogeitaka orrialdetako liburuxka labur hau. Arras interesgarria, azkar asko, amen batean irakurtzekoa. Aski kuriosa, bestalde, aipatutako lau nobela hoiek ezagutzen dituen irakurle arruntarentzat, eta kezkarazgarri bezain baliagarri, ordea, irakurri ez dituenarentzat.

IRAKURLEARENTZAT GIDARI deritza egileak bere saiakera honi, eta benetan izenburuaren jabe delakoan gaudela.

Gure entpresa gizonak

Armeria Eskola delakoaren ardurapean zenbait hitzaldi eratu da Eibarren joan deneko otsailean. Ekonomi egoeraz, finantzazioaz, inbersionez eta entpresa zuzendarien heziketaz izan dira hitzaldiok.

Lehen hirurak hainbat eratako jenderentzat baziren ere, azkena, aldiz, lantegietako zuzendariak zegokien zehatz-mehatz eta batipat.

Hizlari, jendaurreko elkarrizketa gisa, Donostiako E.S.T.E. delako bost irakasle, Dekanoa bera (Aita Paricio) tarteko. Entzule, hogeiren bat eskas, zeinetatik bost edo sei ezik, gainontzekoak langile soilak, teknikoak, kontableak eta kursosoren bat edo beste zirelarik.

Eibar eta Deba arroko industria garrantzi handikoa omen. Daitekeena. Entpresa zuzendariak gutiz jakintsuak behintzat, zer ikasirik ez bait dute, itxura denez.

● Ibili gabiltzan egoera honetan edozenbat aldakuntza ezagutu beharrean dago Euskal Herriko entpresa txiki eta erdikoa. Baina, egia esan, behar haina kezka ez da sumatzen, era bateko zein besteko eragozpenak garaiz eta airuski gauditu ahal izateko.

Hainbat sektoretan lokarturik geratzen ari zaigu makinatxo bat lantegi. Lehenari atxikiak, zaharkituak eta etorkizunaren beldur.

Gezurra dirudien arren, orain dela hogeita hamar urte entpresa mota bizkor bat sortarazten jakin izan zuten gizon dinamiko haiek, ez dira gauza izan itxura bateko jarraipen eta aurrerabidea gaineratzeko.

Norberak egin eta norberagan ito. Benetan politika eskasa Herri baten industriagintzan.

Maisuak non-nahi

Euskal izenen arazoa lehen ere nahiko barregarri (negargarri ez den neurrian, jakina) bada ere, are gehiago hor nonbait errejistrotan ere euskal gramatikoak ugaltzen ari zaizkigunetik.

Euskal izenei oztopoak ipintzerakoan orain arte imajinario faltarik izan ez bada ere, ortografia alorrean ere hasiak dira zenbait errejistrotan mutturra erakusten.

Arazoa zera da azken honetan, Oihana izenak ez omen du hatxe beharrik. Horra non errejistrotan ere euskara "garbiaren" defendatzaileak agertu zaizkigun. Egia eta justizia beti elkarrekin.

Baina tira, ez omen du, ez, horrelako hizkirik behar, eta badakigu jakin hatxearen arazoak erakus ditzakeen Euskaltzaindiaren agiri bat ere eskatu berri dutela Donostian.

Ez dugu uste Euskaltzaindiak joko horretan sartu behar duenik. Ez litzateke batere serioa horrelako agirietan gramatikakeriei ekitea. Euskaltzaindiak hauzi horretaz zer iritzi duen jakin nahi duenak badu bibliografia guztiz joria, bestelako esijentzian hasi gabe.

Euskaltzaindiak bere maila behar du gorde.

Ezkerrilloak

Orain dela bi urte eskas, euskarazko hitzaldi sail interesgarri bat eratua zela eta, hiru gazte etorri zitzaizkidan, hitzaldiok bukatu ahala hizlariak erdal laburpen bat egin zezatela eskatuz.

Hizkuntza ez zela guztia eta, ohizko "arrazoak" gogorazazi zizkidaten. Gogor hartu nituen eta sermoiren bat edo bota ote nien beldur naiz.

Dena den, oker nahiz zuzen, ideia bi agertarazi nizkien: berek sumatzen ez zuten "mundu" bat bazela beren inguruan, eta mundu horren giltza lehen eta beheragoz hizkuntza zela. Hizkuntza horretan eskain daitezkeen fruituak interesgarriak diren neurrian, hizkuntzarekiko interesa era era berean hedatuko dela.

Geroztik, hoiako "ezkerrillo" batekin birritan topatu naiz eta ez dugu elkarrentzat hitz goxoegirik izan. Ezta kolore berdineko jokabidetan ihardun ere, agian.

Joan zen astean, berriaz, bere ile luze, trenka berde eta gitarra besapean zuala, agurtu egin ninduen. Eta, agurtu ezezik, halako pozjario-barremaltzur batez euskaraz hitzegin zidan. Lotsa-lotsa eginik utzi ninduen lehendabizi, eta irribarrez gero.

Gure "ezkerrilloak", iritzi iritzi, erakusaldi on bat eman digu... dit, alegia.

Txillardegi eta Saizarbitoriaren Nobelagintza. (irakurlearentzat gidaria)

Ibon Sarasola

izen deiturak

Otsailaren 22an hil zen Foruan Jose Torrealdai jauna, ANAITASUNA aldizkariako zuzendari den Joan Mari Torrealdai-ren aita.

Umore oneko gizona, langile hutsa. Bezperan soron lanean aritu omen zen. Goian bego.

● Aretxabaletako Demetrio Iriartek irabazi egin du Onraitia Saria. "Abendua" deritza egileak bere txistu-doinu berri honi.

Honako sariketa hau Euskal Herriko Txistulari Elkarteak eratua zen.

● Afizioz Rancing-eko fobailari, abertzaletasunez gudaritari eta ofizioz "panaderua" den Justo Larrañaga aitona egin dute berriro ere. Haur jaio berriari Eñaut jarri diote. Zorionak gurasoei, Mikel Larrañaga eta bere emazte isilari.

● Urko izena jarri berria da Erretereria, Donostia eta Eibarren. Uxue, berriaz, Iruñean. Jarriak direla, alegia, ez beste.

● Urtebeteko isilunearen ondoren atera berri da ENBATA aldizkariaren 337. alea. Eta atera ere ez edozelan, hamar milar ale zabaldu bait ditu. Hamar milako edizio guti da, benetan, Euskal Herrian.

ENBATA kazeta orain dela urtebete (urtarrilaren 30ean) debekatu zuten Pompidou, Messmer eta Marcellin jaunek. Hoik joan egin dira. ENBATAk, ordea, darrai.

KRISTAU DEMOKRAZIA ESKUIRATZEN

IBILBIDERIK EZ

Aurreralaritzat eta, baita soluziotzat ere estimatu zen, Hego Ameriketako, Txileko Kristau-demokrazia 1964an gobernuak nagusitzara heldu zenean. Sei urtetako agintaritzaren buruan, Eduardo Frei-k Txileko egoerari aterabiderik batere ez zion eman. Hark aldarrikatzen zuen «askatasunean egin behar zen iraultza» hura, hitz hutsaletan gelditu zen eta hirugarrenengo bideak, Freiaren ustetan zekarkien soluzinoa, ahuntzaren gaueko ezularen pare bihurtu zen. 1970an, Freiaren gobernuak bukaturik, gauza garbia da, partidua norabiderik gabe gelditu zela. Ez bait zuen ibilbide finkorik. Sei urtetako gobernualdian, Freiaren «hirugarrenengo bidetik» kapitalismoa aski sendotu zen eta imperialismoak inoiz bezain irabazpide mardulak sakeleratu zituen. Beraz, «ez kapitalismorik eta ez komunismorik» esanaz funtsean, Txileko K. demokrazia eskuiko partidu burjes bat besterik ez zen. Esaldi hura, horretara, honela aldatu zen: ez komunismoari; bai kapitalismoari eta imperialismoari.

Txileko K. demokraziaren eskuitzea bere nagusitzarekin bateratsu hasten da. Alde batek gauza harrigarria dateke, partidu bat iraultzarako abagunerik egokienaren aurrean, bere buruz beste eginik nortasun guztia galtzea. Bestalde, Txileko bilakaera politikoari so eginaz; ez hain harrigarria. 1964an Kristau-demokraziak, botereak bereganatzeko asmoz, bere partiduaren barrutiak zabaltzera beharturik arkitu zen. K. demokraziaren baitara, burjesiaren indar bizi-bizirik sartu ziren. Hots teknokrata eta enpresalari gazteak. Berauen eragina aisa nabarmendu zen, Freiaren gobernuan. Kristau-demokrazia, hildu honetan zehar abiatuak, berehala, partidu burjes baten gisa, kapitalismoaren zerbitzuan murgildu zen.

KRISTAU-DEMOKRATEN ESKUIRATZEA

J.L. Aranguren irakasle eza-gunarentzat, kristau-demokratak, leku orotan, egiazko ordua helitzen zaitenean, beti eskuira joaten dira. Arangurenen tesi ausart hau, leku orotan kumplitu izan denaz, ni ez naiz jakitun. Baina, hemenaldian, Ilgarren Errepublikan gauza bera gertatu zen. Bestalde, mundu guztiko Kristau-demokraten alderdiei begiak piska bat zorrotzuri aitortu egin behar, egun, guztiak eskualdean daudela. Salbuespenak ematen direla ere, bidenabar, aitortu egin behar. Kristau-demokraten eskuitzearen gaia eta funtsa, ene eritziz, honetan datza: bata, ideologia zehatzik eza. Bestea, hirugarrenengo bideetarik ibili ezina.

—oOo—

Lehen puntuari gagozkiola, baldintza batetaz oharpen bat egin behar dugu, hots, alegia kristau-demokrazia, izena berak dioenez, partidu konfesional bat dela. Eta alderdi konfesionalak, maiz askitan, erlijiozko helburuak mugaturik izan ohi dituzte: baina ideologia eta politika ze-

hatz bat, tajutzeke. Ez dugu ahanzi behar, K. demokraziaren oinarri soziologikoa burjesi ttipia dela. Freiaren agintaritzan al-dian, partiduak, utopiazko slogan zenbait erabiltzen saiatu zen, «askatasunean iraultza» eta horrelakoak. 1970go hauteskundeetan beste hau: «Irailaren 5ean lasai esnatu nahi baduzu, 4ean zure botoa emaitzatu Kristau-demokraziari». Problema zehatzak ahal den neurrian saiestuaz, egitazko arazoan aurrean jarkera nabarra agertu izan du K. demokraziak. 1932an beste kristau-demokrata bat (demokrata ez dakit) honela mintzatu zen: «Lo esencial para mí es la defensa de mi Religión y de mi Patria, y ante la defensa de mi Religión y de mi Patria yo no reconozco cuestiones previas ni cuestiones de forma ni accidentales; voy a defender eso donde pueda y como pueda» (1). Hitzok esan zituen Gil Robles, urte bete geroago C.E.D.A.ko buru izan zen. Nork pentsa, aurtengo Otsailaren 22an A.B.C.en idatzi zuen gizon hura, bere dani!

—oOo—

Bigarren puntuari ikutuaz, Kristau-demokrazia orain arte linburtu den bidea galtzen, edo aski murrizten behintzat daku-sagu. Kristau-demokraziak, bere ideologoen bidez, Maritain, Mounier, De Gasperi etab, «hirugarrenengo bideari» politikoki eta teorikoki aterabide bat eman zion. Garai hartan sortu zuten esaerak «ez ezkertiarrik eta ez eskuindarrik» zioen, edo eta beste hau ere bai: «ez kapitalismorik eta ez ere komunismorik». Bi muturrak eta bazterrak ezker-eskui utzirik, K. demokraten ibilbidea erdiko bide garbi eta zabalean zegoen.

Aldi, hartan, noski, teorikoki bederen, zentro edo erdiko politika ezker-eskuigandik, aski samurrago bereizten zen. Jabegoaren eginbide soziala edo estatua ekonomia arloan parte hartu behar zukeela, nahiz ete teorikoki bakarrik aldarrikatu; esua akulatzeke, aski zen. Bestalde, anti-komunismoa eta klaseen burruken teoria-gaindiketak, ezkertiarrentzat arras mesfidagarri ziren.

Halarik ere, bigarren Mundugerratean zarpildurik gelditu ziren ezker-eskuiko partidu klasi-koen artean; gaztetasunez beterik zetozen kristau-demokraten partiduek zabalkunde bikaina izan zuten eta aberri askotan gobernuburura heldu ere. Adenauer bera lekuko.

Gauregun, kapitalismoak eskaintzen zuen gizarte kontsumista edo xahutzailearen mugak ikusirik, imperialismoaren hedadura bortitzagatik eta ideia sozialistak hartu duen abiaduragatik, hirugarren bideak, bere imajina galdu egin du. Aurreko bi joera haien aitzinean, jarkera nabarrak eta bada-epadakoak edukitzea arras korapilotsua izaki. Erdi bideko joera honen ezin, argi asko, Txileko alderdian dakusgu. Freiaren gobernu-aldia amaitu zenean, programa zehatzik gabe, noraezean gelditu bide zen. Allenderen, «Unión Popular» arrakastatsuari lotzeko, sobera eskuian arkitzen zen.

Kristau-demokraziaren zati

bat, M.A.P.U. zeritzana, sortze-ra behartu ziren. Bidenabar, eskuirengandik ere libratu nahi ukan zuen. Allenderen garaitzapearen ondotik, ordean, oposizioa eskuindarren gidaritzape-ra pasatu zen. Eskuiak eraikita-ko oposizioaren peontza-lanak Kristau-demokraten ardurapean sendotu ziren. Honen berri guztioak dakiegu. Baina C.I.A.aren zapizahar higuigarri guztiak asintzen diharduen bolada honetan entzun dugunez, kristau-demokratek eta C.I.A.ak, Allenderen gobernuak suntsi beharrez, azpizahar, elkar-lanean burutu zuten. Merkataritza ttipien eta garraiolarien grebaketa luzea dirutzeke, C.I.A.ak zortzi miloi dolare eman zituen.

Maurice Duvergerrek zioenez, Allenderen garai latz eta larri haietan, Kristau-demokraten jokabidea erru huts bat ez baino trajeriako krimen bat izandu zen. Txileko odolusketaz eta bortxaketaz, kontuak, gudarosteari ez baino kristau-demokraziari eskatu behar zaizkio.

HIRU JOERA

Txileko kristau-demokraten partidu barruan, hiru joeratako taldeak, elkarrekin nahiko berezirik agertzen dira. Talde bakoitzaren jokabideak erreparaturik, aisa nabari da, alderdiaren baitan zatiketa gogorak lehertu hurren direla. Talderik aurrelariena, egungo Junta militarren gobernu gaitzestuaz, oposizio-ra pasatu bide da. Talde honen aitzindari, sasoi batetan K. demokraziaren zuzendari izadu zen Bernardo Leighton dager. Irailaren 11ko Kolpearen ondotik, Leighton, bere kabuz, Erromara joan zen. Orain, osterat Txilera itzuli beharrez arkitu da; baina Pinochet gobernuak, herriratzeko baimen guztiak kendurik utzi du. Erromako erbestealdian, Leighton, kristau-demokrata atzerriratuak elkartzen dihardu. Bere ingurua biltzen ari den jendea, Junta militarraz eta Vatikanoz oposizioan dauden kristau-demokratak dira. Leightonen talde honetxek bakarrik, partiduak Allenderen etsai bihurturik eta Iraileko Kolpea onarturik egin dituen hankasartzeak, zinki aitortu ditu.

Bigarren taldearen buru, Patricio Ailwyn, aski kontserbatorra, azaltzen da. Talde hau, erdibidean dago, gaurko, norabiderik garbirik gabe. Ailwyn bera, Leightonen herriratzeko eskubideen alde gogor mintzatu da. Halabaina, bere estrategiaren gakoa honetan datza: gobernuaren oposizioa zeharo pasatzeke, baino haren egitarauaz ere, oro lotzeke, erdibidean ibili!!

Hirugarrenengo, Osvaldo Olguin eta Carmonaren taldea datorkigu. Pinochetekin bat eginaz, talde hau, gobernuaren helburuetara arras emana dago. Olguin, berriki, Benabidez ministroaz hizketatu da. Diogun bidenabar, ministro honen kargua ordena zaintzea dela. Solasaldiaren ondotik, Olguinen dioenez, egun, Txileko Kristau-demokraziaren eta gobernu militarren artean ez dago batere etsaigorik. Olguinek, horretara, beste behingoz ere, garbi frogatu, kristau-demokraziak, Allenderen gobernu demokratikoa baino faxismoaren

moldeetan eraikiriko diktadura gogozkoagoa duela.

taturarik latzenaz bat eginik!! Nork sinets...?

Bozketa bidez sortutako Allenderen gobernu demokratikoa, ezkertiarren diktadura eta Treberisen jaio zen judu bizardunaren mamua zekusan alderdi «demokrata» hura Hego Ameriketako guzian inoiz ezagutu ez den dik-

(1) Ikus LA C.E.D.A. va a GOBERNAR (Madrid 1934).

ANATSAN

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE - TXUKUNKETARAKOAK
URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkifia:

Etxekoa: 65 19 60

Landolakoa: 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkifia:

Landolakoa: 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

Donosti-Aurrerki-Kutxa

EUSKAL IRRATI
SAIOAKBanen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar ZuloakErosi edo berritzeke diru
aurreratzeaBaserri, lur-tresnak ta aber
Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

Baserriaren alde

ATEATE OPARIAK

GAI TA IRUDI POLITENAK

Victor Pradera, 2
(Esquina Zubieta)

DONOSTI

GUZTIZ EDER

Apain gela
Mary Sol Aranguren
Grupo Ijurco, 9 - 5.º C
(Aszensorea bada)
LEZO

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Golaria, 10 - Urrutizkifia: 417751 - Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

Eibartar gizon jator bat il da

Juan zan illean, egunkariak egun batean berri txar bat ekarri zigun. Frantziako erri txiki batean, il zala gure adixkide Leon Sarasketa jauna; Eibarko semea, gizon errikoa izan zena Parisen ainbeste denboran. 81 urte beteta zituzkeen.

Emengo gazte jendeak, menturaz, ez ziren kontu emango eriotza orrekin, baiña ez zen izango berdin beste euskaldun askorentzako, batez ere eibartarrentzat; eta ia aspaldi bera ezagutu zutenentzat.

Jakin dudanez, 1918 inguruan, joan omen zen Parisa. Grabadore bezela egiten zuen biarra, gaztetan, Agustin Larrañaga jaunaren talle-rrian. Langille ona eta mutil argia zelako, bere ugazabak Eibartik Parisa eraman zuen, irikita zuen den- da baten buru jartzeko, 25, boulevard Poissonnière-n; esate baterako, ango biotzean. Toki ortan Eibarko damaskinado artikulua asko saltzen zuten.

Alako leku atsegiñean jarrita, laister oitu omen zen Sarasketa frantsesen artean, ederki. Urteak pasatuaz, ezagun eta adiskide asko egin zituen, eta ongi aprobetxatu zituen oiek. Berrogei urte baiño geiagotan, nork daki zenbat bere erritar lagundu zituen euren eginkizunetan, aldebatek bestera, kapital aundi ortan, gizon jator onek. Berdin zen, etortzen bazitzaion beste edozein euskaldun. Betik borondate onenaz.

Bisuteria-denda, esaten zuten denbora batean izandu zela, txoko goxo bat bezela, alkartzeko eta berriketa-aldebit egiteko, sendagille gazte batzuentzat; Euskal Erri- tik Parisa etortzen zirenak, karrera bukatu-berri, apur bat zabalatzeko euren jakintza. An izaten bai ziren, Doroteo Ziaurritz zena eta Luis Goñi tolosarrak, Polit, Albusua, Ainge- ru Yrigaray (nafarra), Marticorena (lau onek orain Donostian bizi dira) eta beste mediku batzuk, nik ezagutzen ez ditudanak. Agertzen ziren noizean bein, Zuloaga pintore famatua eta bere seme Antonio diplomatikoa, Leon-en lagun aundia. Baita beste euskaldun adiskide ba- naka batzuk ere, eta bi periodista español, Daranas eta Aramburu (Iruñe-koa azken au), denbora ar- tan «prestigio» aundikoak. Ez zen arritzekoa, jende askok Sarasketa- ri, Euskal Erriko Konsula deitzea.

Aintziña zen (50 urte justu bete ziren azkeneko udan), baiña orain- dik gipuzkoar anitz gogoratuko di- ra, gure Paulino Uzkudun boxe- burukalariak nolako tunda eman zion ingles TOWNLEY famatuari Parisen; 25 milla ikusle arriturik, bi minutu baiño leen utzi zuen lurrean lokartuta; onela zabaldu zi- tzalzkion errexildar fenomenoari Europa eta Ameriketako ate guz- tiak. Leon Sarasketari eskerrak konpondu zen ain ongi Uzkudun Parisen. Konbate aundi orren aurre- tik beste batzuk irabazita zituen. Bera izan zan «menager» bezela, baiña ezer aprobetxatu gabe.

Denbora artan gutxi gora beera, gure eibartarrak lagundu zion kapi- tal ortan ATANO III pelotari «txa- peldun»-ari. Izan ere ara joan bai- tzen sendagille espezialista baten billa bere esku makalak osatzeko.

Nik, Parisa eldu berri, 1937ko udan ezagutu nuen Leon, Exposizio Mundial famatuan. Espainiako pa- belloyan zeukaten «stand» batean, muestrario eder bat Eibarko bisu- teri-damaskinadoarekin, berak eta bere lagun eibartar Adolfo Santo- sek.

Geroago, nere eten gabeko ibi- aldietan Parisko boulevardetan ezin asperturik ainbeste ikusgarriekin, bein baiño geiagotan alkatu nin- tzen Sarasketa jaunakin eta egin nuen adiskidetasuna. Ordurako, Agustin Larrañagaren negozioa li-

quidatuta zen, eta Leon zebillen lanian bere kontutik. Bizimodua be- tiko tokian egiten zuen. Ikusten gi- nenean betik zeukan jardunaldi bat egiteko gogo; gustoa zan berakin mintzatzea. Gizon-planta ederrekoea eta kanpetxanoa; maite zuen maai ona; ez zen edari zale aundia bai- ña bai janari bikaiñena. Oso «gour- met» zen eta apetitu onekoa. Eza- gutzen zituen, noski, Parisko iñun ziren jatetxerik onenak. Bertakoak bezela itzegiten zuen, baiña seku- la utzi gabe bere euskera, ez etxe- an eta ez kanpoan. Beti umore ona- rekin, bein ere ez nion sumatu panparroikeribat. Denek estimatzen zuten.

1939ko guda mundiala etorri bai- ño leen, bere gauzak gaizki ikusi- rik, Argentinara aldatzeko asmotan zebillen, baiña azkenez ez zan joan, eta Parisen moldatu zen. Guda den- boran ere bai. Alemanak sartu bai- ño egun batzuk leenago eta bere emazte zaraustar eta semea Bre- tañean zirela, ondo googratzen naiz zelan ibilli ginen biok Parisko es- tazio-aundi ingurutan ikaragarriko gauza tristeak ikusten, ainbeste jende bildurrez zoraturik.

Familia alkatu zen laster Pari- sen, baiña bizitza berri baten. An izaten nintzen sarri ni Oñatira eto- rri baiño leenago. Bi edo iru urte guda bukatuta gero, Michel, euren

seme-bakarra, empletatu zen TOURSeko industri aundi batean (MOTO-BECANE), ezkondu zen ge- roago hendaiar euskaldun batekin eta andik laister senar-emazte gaz- tiek joan ziren bizitzera ziadade ortara. Orduan gurasoek, Paris uz- tea erabaki zuten eta Euskal Erri- ko baztertxo batera erretizatzea. Eta gertatu zitzaizenean Hendayako Urbanizazio, berri baten etxe polit bat —Villa Urki jarri zioten ize- na—, Leon Sarasketa eta bere emazte Maritxu, aldatu ziren orra. Pasatu zituzten amar urte inguru eta ez zen zailla frontera inguruan Leon ikustea; Irunera joaten zen maiz pasiatuaz; baita Donostian ere ikusten zen, noizian bein Cafe MADRID-eko terrazan jarrita. Eta, nola ez!, bisita bat edo beste egi- ten zion bere erri maiteari.

Gaixo txar bat etorri zitzaion Leoni orain bi urte inguru. Eta iru edo lau illabete barru —sendatu gabe— joan bear izan zuten JOUE- LES-TOURS-era senar-emazteak. Hendaya utzita semearen inguruan bizitzeko. Eta an etorri zitzaion erio- tza.

Alako gizon zuzen kanpetxanoa, ainbeste mesede egindakoa eta gu- txik bezela Euskal-Erria maite izan zuena, ziur gaude zeruan izango dela.

P. DE UGARTE

IPAR EUSKAL HERRIKO BERRIAK

FRANTSES-EUSKARA HIZTEGI BERRIA

Maiz Garbia-k, orain dela zenbait denbora, euskara-frantses hiztegia argitaratu zuen.

Bigarren zatia, hots, frantses-euskara, berriki argitaratua izan da.

Otsailaren 17an, hiztegi berri hau erakutsia izan da Hendaian.

Hiztegiaren prezioa larogei libera da.

EMAKUME TALDE BAT

Otsailaren zortitik hasi eta hamabostera arte Zabal liburutegian eus- kal emakume talde batek erakusketa bat antolatu zuen. Erakusketa emakumezkoak eta emakumezkoen buruz idatzitako liburu multzo bat erakutsi zen. Liburuak, gehienbat, prantsesez idatzirik ziren.

Emakume talde honetako batzuekin elkarhizketa izan dugu. Goazen ba- da, horren berri ematea.

Emakume hauk zergatik eta zertarako elkarrekin bildu diren jakitea guz- tiz interesantea dela uste dugu; eta denok behar dugu ikasi hoi- en pentsa- moldea eta ekintzen berri.

Noiz eta zergatik hasi zineten elkarrekin biltzen?

—Duela zenbait urte elkartzeko hasiak ginen zenbait euskal emakume. Gure asmoa emakumeen egoeraz pentsatu eta ekintza bat aurrera eram- tea zen.

—Emakumeen egoera berezi hori nolakoa da?

—Gure gizartean, emakumezkoen eginkizunak oso loturik arkitzen dira gizonezkoen ikuspegi. Gizonezkoek esaten eta egiten uzten digutena bes- terik ezin dezakegu esan eta egin. Hots, gu emakumezkoak, batipat, hau- rrak egitera eta etxeko ardura eramatera beharturik gaude. Bainan, eder- ki konturatzen ari gara emakumezkoek ere gizartearen barnean beste zer eginik aski badugula. Zer dela eta ikagarriko berezuntza soziala gizo- nezkoen eta emakumezkoen artean? Gizonezko eta emakumezkoen artan berezuntzarik bada, baina berezuntza guztia ez da ontzat eman behar.

—Zein berezuntza bai eta zein ez?

—Emakumezkoak haurrak sortzeko gai baldin bagara, gure bizitzako xede edo jomugarik nagusia hori bakarrik ezin daiteke izan. Are gehia- go, emakumezko bat haurdun aurkitzen denean; gizarteak duen eginkizun nagusienetarikoa bat betetzen ari denez, gizarte bera ere hortaz ardu- ratu egin behar da.

Eta ontzat ezin eman daitekeen bareizk untza zera da: egungo hezi- ketarena. Haurrak, beren kontura pentsatzen hasterako, heziketa txar eta interesdun baten menpean dira. Etxean bezala ikastolan edo ikastetxe- tan haur bakoitzari, mutikoa edo neskatua den arabera, berezuntza so- zial eta zapaltzaile bat ezarriko zaio. Hor berean, haurrari erakusten zaio, gizonezkoak gizartearen zuzendari bakar direla eta emakumezkoak gizo- nezkoen «laguntzaile» batzuk besterik ez direla.

—Zuen taldean zenbat emakume zarete?

—Emakumezkoak osatzen dute gure taldea. Gure asmoa, hemen eta hegoaldean talde gehiago sortzea litzateke. Horrela, emakume denok, lana egiteko bide bat izango genuke.

—Erakusketa honetan zer erakusten da?

—Liburuak batipat, eta zenbait orri. Liburu gehienak frantsesez egi- nik dira. Beste batzuk badira gaztelaniaz eta ingelesez. Euskaraz gutti da, baina zerbait bada.

—Aurrera begira zer egiteko asmoa duzue?

—Lan anitz da ezker-eskubitara. Oraingo gauza bat baino gehiago egin nahi genuke. Adibidez, aldizkarietan idazten jarraitu. Gure bilerak aurrera eramane. Beste taldeekin elkartu, eta abar.

Bainan, behar bada, gure eginkizunik nagusia datoek jasotzea da- teke, zeren gutti dakigu egungo euskal emakumeaz! Eta berriak ikasten ditugun neurri berean gure errealtatea nolakoa den eta zer egin behar litzatekeen hautatzera igaroko gara.

Eta amaitzeko XVIIgarren mendetik hasi eta gaur arte euskal idazleen izena eta jaioterria eman nahi genuke:

- Vicenta Mogel, Azkoitiko.
- Anna Urrutia, Xiberotarra.
- Mayi Ariztia, Saratarra.
- Begoña Aranburu, Zumaiakoa.
- Catalina Eliceagui, Donostiara.
- Françoise Erramouspe, Aldudarra.
- Lurdes Iriando, Urnieta.
- Miren Arantzazu Urreta, Donostiara.
- Robustiana Mugika, Debakoa.
- Mayi Etchechury, Donibarra.
- Hillan Andere, Baigorria.

URZOLA

Transportes **azkar s. a.**

ERAMAN - EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Car- tagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean Irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coru- ña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Herranirako bide nagusian, ERGOBIA auzean, DONOSTIAN.

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

O y a l s. a.

Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak

Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

ETXKO - ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'ezu

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilli beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakar- ra Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

¡JABON LAGARTO!

ESTABLECIMIENTOS

FERRETERIA

ayestaran

BURNI - SALGAIK

DONOSTIA

Urbieta, 25

ELECTRODOMESTICOS

ETXERAKO ELEKTRO-

TRESNAK

Urbieta, 27 - Isabel II, 2

RAILITE

LEGEZKO

ZABALTXAILLEA

Aldacone, 4

Urrutizkiñak:

426527 ta 426576

Ipar Euskal Herritik emazte bat mintzo

A, Jauna, minixtro banintz!

Emaztearen urtea omen dugu. Bon, bon... Gauden beha. Ikusiko dugu zer ekarriko digun.

Ene partetik, aspaldi du hasia naizela gizonen nagusitasun osoaren eta jendearen izpiritu hertsiairen kontra putarka.

Erraiteko baizik ez da: duela ez aspaldi oraino, neska gazte batzu pilotan ikustea, palantxan, herriko pilota-plazan, eta mutikoekin oraino, zer eskandala! (Herri ttipietan bizi direnek badakite holako baten berri). Pilotan ontsa berotu eta, berdin zer bait freskoren edateko ostatuan sartzen... Eta hain xuxen, erretor-etxea pilota-plazaren lehen hauzoa izanki! Uste dut, orduko erretoreak (gaixo gizona!) ifernua munda huntan iragan duen gu ikustean! Egiak bere bidea behar baitu, ez digu haatik sekula atsolutzonerik errefusatu, bertze batzuei egin zien bezala, dantzan arizen zirelako. Zer pentsatzen ote du, gizagaioak, oraiko manerak ikusi eta?

Lau ahizpa baginen etxen.

KATTI

Batek ere boketa egitea ez maite. Hauzia pilotan trenkatzen genuen: partida galtzen zuenak boketa egin behar.

Hamalau urtetako, karraskan, politikan hasia nintzen, iduri eta zerbait konprenitzen nuela. Hori pentsatzeak berak irria dakar ene ezpainetara.

Orai, boketa mekanikak egiten dute. Pilotako federazioak emaztentzat zoin-gehiagokak muntatzen ditu. Emazteak, gostuan, ostatueta musean ari xapelgoan parte hartzeko eta erresumen buruzagi ere izanki.

Ba, segur, bada anitz gauza emazteen alderat aldatu-rik. Bada oraino anitz egiteko. Baina badut beldur lotsakor bat: zorbait sailetan, aintzinamenduaren izenean, ez ote dira emazteak gibelka ari, beren burua burdinazko gartzela batzuetan sartzeraino? Ene iritzia bi punduren gainean bereziki nahi dut hemendik agertu.

KOOPERATIBISTA BATEN IDATZI IREKIA

LAGUN-AROKo batzarre nagusia ala euskeraren zapalketa izan zen leengoa? Barruko araudia euskaraz eta gaztelaniaz idatzi zuen leengoa kooperatiba berau izan zela uste dut. Jokabide zuzen ori nola ezkondu ote daiteke batzarre nagusian gertatutakoaz?

Euskeraz ez omen zen «egun onik» ere eman. Onelatsu egin-go dira Salamankan ere batzarreak. Batzarrearen bukaeran egin oi diren oizko oiurak falta ziren.

Au dena iaz euskeraren aldeko kanpaiak jo ondoren.

Kooperatibak elkarte demokratikoak direla esanaz gabiltza (ala dira zenbait gauzatan), baina onelako zapalketa negargarriak jasaten ditugu oraindik.

Lendakariak euskerarik ez dakiela esatea ez da naikoa. Baziren maai-inguruan euskeraz ondo itzegiten dutenak.

Jokabide oker au an bertan salatu zuen norbaitek. Baina geienak isilik egon omen ziren. Gero, kanpoan, azaldu omen zuten beren aserrea. Betikoa.

J.R.rako Lendakari eta idazkari izateko euskeraz jakitea bearrezkoa dela dirudi. Bestela beti berdin izango gara.

Gure artean noiz gertatuko ote da Katalunyan gertatu dena?

Itzaldi famatu bat izan da oraindik orain. Espainiako agintariak ordezkarik bat bidali omen zuten. Baina ezin ezer aditu edo ulertu, dena katalanez bait zen batzarrea.

Mesede bat eskatu omen zien: urrengoan alde aurretik esateko zer izkuntzatan izango zen batzarrea, katalanez zekien ordezkarik bidal zezaten.

«Or zegok koska, arrapazak orpotik».

Ikasbide ona eman digute katalanek.

OTADUI

HAURZAINDEGIA

Agencia Logosek, ekonomioazko bere kronikan diñonez, azken aste hauetan, Espainian lanik gabe gelditu direnak eguneko mila lagun omen dira, eta bukatu berri dugun urtearen azkenean, guztiz, berrehun eta berrogeita hamar. Guzti hau, ez da txantxetarako gauza, baina nire asmoa ez da gaur problema hau aztertzea (badu bai, zer azterturik). Gertatu zaidana da, Logosen berri hori irakurtzean, nire adiskide batek besteai ihardun zitzaiona, nahiz eta beste maila bateko gauza izan, erabat alkatu ditudala.

Honela ihardun zitzaion ezkon berriari besteak: «Ez hal dun uste hire lanean sartu-nahi horrek lan tokia kenduko diola hi baino behartsuagori?».

—Ba —erantzuna— hori errelatiboa dun; gainera hemen ezegon gelditze problemarik, ez den igartzen behintzat...

«Eta, haurra jaiotzen zaidanean nola konponduko haiz?»

Haurzaindegira neska, erabakita zeukanat.

Seguridadez eta askatasunez emandako «haurzaindegira» erantzun honek, pentsakor jarri minduen eta hau izan da, lerro hauek jartzera bultzatu nauena.

Gaur, denok dakigu, emakumearen promozio bidea ahoahotan darabilgula. Promozionatzea nahi ote du nire adiskide horrek ere bere erabaki horrekin? Nik uste, horrela baldin bada, ez dela hori erabaki zuzena.

Mediku-sikologoez ez dira aspertzen esaten, haura, IRU-URTETARAARTE bere gurasoen, amaren batez ere, berotasunean eta goxotasunean hazi behar dela. Garrantzi handikoa jokabidea dela hau iruditzen zait, haur hoiek biharko gizonak izango bai dira, eta gizarteari zer eta nolakoa jarriko diogun, erresponsabilizatu egin behar gara. Demostratua dago, haurzaindegietan hazten diren haur soilak, haur tristeak direla, seguritatez txiroak, eta sarritan buruko gaitzez bihurtzen direnak. Bestalde, ekonomiaren problemak bultzaturik, gurasoak, lana egin behar dutenak, badira. Hemen, alde bitara dago zer ikusia, bata, lanerako obligatuak egotea, eta obligazio honen erantzuna haurrak haurzaindegiratzea. Hau, euzkultura sozio-ekonomikoen azterketa izango litzateke.

Baina, nire adiskide honek, zorionez edo zoritxarrez, ez du problema ekonomikorik; hala izanez gero, baina «promozionatu» izan nahi badu, promozionatua bezala planifikatu behar zen, eta haurrik ez sortu, amatasun-berotasuna ukatu behar badio. HIRU URTEARTE, osorik behar gaituzte haurrek. Bestalde, ez dute uste gizarte zoriontsurik sor genezakeenik.

MIREN ARMENDARIZ

(BESTE) EGUN BAT

Ez zen deus ospatzen, ez inor omentzen. Eguzkiak neguaren azken egunak erre nahi zituen. Aretoaren barnean, tabako-kea sabaiaraino dantzan, misterioitsu. Beroak daude gela handia gainezka betetzen duten bostehun ikasleak. Greba-kontuak, noski, ikasleei dagozkien bezala. Valladolid. Solidaritatea eta halakoak. Zutik daudenetako bat, uste gabea, mintzaira exotiko batez hasi zaie. Marmarra. Beste batek ere euskaraz arrapostu. Neska pertxenta batek dienez ezin da «por narices» jendea euskaraz mintza dadin behartu. Honen erdarari beste euskaldun euskaradun euskaramintzaile batek eraso. Diglosia. Bilingüismoa hitzetan (erdal hitzetan) onartu eta praxian ukatu (erdaraz jarrai) egiten duten iraultzaile edo diralakoak. Prolema luza-zea. Ordua da.

Zer da hau, jaunok! Zenbait zientzia-ikasle ateratzen egiten da. Komentarioa (Gaztelako erdaraz):

Ongi da euskaraz mintza daitez (haik, urrutikoak), bainan hone-lako kasoen, ehuneteik hamarrek besterik ulertzen ez dutela («dudela» dio, eta ez «dugula»), txorrada hutsa da.

Bueno, beren eskubidean daude. Inglaterran ez dute portugesez hitzegiten.

Orduan hemen ONU bat egin behar dugu. Ez nazala izorra!

Ze, oraindik «en vasco» ahal dihardute?

Gogoan dut orain duela gutti G. Garatek errana, alegia, euskal unibertsitariak urrats dextentea eman duela bere euskaltasunean (bere herriarekiko) profesionaltasunean). Zenbait haur guztia tontakeria irudituko zaio, bainan Donostiako erdal euskal hirian estudianten dugunok badakigu, jakin, bostehun ikasleren bilera orokor batetan euskaraz mintzatzea eta sasi-iraultzaileen jokabide makurra salatzea ez dela xantxetarako gauza, horretarako behar dela... zera, hori bera. Edo kontzientzia. Gizontasuna. Heldutasuna.

Hango askok ez zuen ulertu zer zen bilingüismoa, zer diglosia, zer euskaldun izatea, zer zapaldu-rik egotea. Baina, orain arte, Catalunya aipatzen genuen hizkuntza-azotat. Bai eredu bikaina haiena! Gaurgeroz, pausoa emana bait dago iadanik, besteren etxea ederretsi gabe, geurea apaintzeko ordua heldu zaigu. Zokoren batzuk behintzat, oso premian daude.

Egun harek beste egun askori eman zion buru. Lan luze eta gaitza izan da: orain hiru urte hasi-

tako euskarazko klaseak (ia dohan, ikasleek berek antolatutak), euskararen karreretan ofizialtzat hartua izan dadineko eskaera zuzen bezain alferak, mintegiak (ekonomia, literatura, historia...), mahai-inguruak (unibertsitateaz...) tafernan «bi erdi tonika» batera lotsatu gabe eskatuz beren euskara apurra estrai-natzen duten euskaldun berri gazteak, irakasle bat edo besteren euskal gai-ukitzeak...

Euskal unibertsitariantzat, egun hura historiara pasa da. Historia da. Hots, gero eta urrutirago eramaten den jokaera, politika baten sorreguna. Beraz, aurrerantzean, larria gogorragoa izanen da, helburuak ere handiago izaki. Unibertsitariok konturatu gara Etxeparearen arrazoi-naz, eta ikasi, euskara etxean inposatzeko, plazaratu egin behar dugula, «exportatu».

Otsailak 26 egun zituen eguzkiak neguaren azken egunak erre egin nahi zituen goiz hartan.

Izan bite hitzok benetako euskal unibertsitariaren goratzarre.

Joannes Larratzeko

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, berebiziko aragi pillak; gafiara esne putzuak, Otek guztiak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

PANTXOA SAINT ESTEBEN ESKULTOREAREKIN

Gaurkooan Ipar Euskal Herriko beste eskultore baten berri eman nahi dugu. Orain hilabete bat Jesus Etxebarria eskultorearekin eduki genuen elkarrizketaren berri agertu genuen. Jesus, adinez aurrera doa, eskultore handi bat dela esatea ez da aski, zeren eskultore handi eta maixu ere bada.

Hain xuxen ere, bere maixugintzaren fruitu ederrenaren alpamena egitea da orain gure asmoa.

Guk hemen esana, Jesusek eta Pantxoak, biek, aho batez aitortu digute. Jesusek apaltasun handinez Pantxoaren eskultura egiteko egokitasuna txalotu du; Pantxoak, berriz, bere maixuaren lehen aupada harrigarriaren onesmena aitortu du.

Horrela bada, pasa gaitezen Pantxoarekin izan dugun elkar hizketaren berri ematera.

—Ezkonduz kero Azkaingo herrian bizi zara. Baina, zure jaioterria al da?

—Ez da hau nere jaioterria. Ni Uztaritzen jaioa naiz, Dorregaina izeneko baserrian, 1938garren urteko urriaren hamaikan. Egun, ordea, eta urte t'erdi baino gehiago delarik, Azkainen bizi naiz. Nere emaztea, Jakelin, baserri hontakoa da.

—Zein da baserri honen izena eta zein mendi tartean dago kokatuta?

—Baserriaren izena Handienia da. Konturatu zarekenez mendi handi edo handi xamarren artean finkatuta dago Handienia. Ipar-sartalderra Esnaur izeneko mendia, bi muino ederrekoa, agertzen da; hegosortalderra Larraunen hastapen den Basa Trumil mendia ikusten da; etxearen aurrea sortalderra begira duzu, eta, noski!, bere atzea mendealdera jarria dago. Hots, hasi sortaldetik eta mendealderarte zelai une luzea arkintzen da Esnaur eta Basa Trumil mendien tartean; zelai une luze honen izena Aldagarai da.

—Beraz, la oraintsu arte, Uztaritzen bizi izandu zara. Inungo ikastetxetara joan ahal zinen?

—Hautzarroan Uztaritzen ikasten ihardun nintzen. Gero, gaztarrora heldu nintzenean, Angeluko "Ecole Technique" edo Tekniko Ikastetxera abiatu nintzen. Hamabost urte nituen. Egun erdiz ikasi eta beste erdiz lana egiten genuen ikastetxe honetan. Hemezortzi urtekin "Certificat d'Aptitude Professionnel" edo Profesiorako Gai Agiria lortu nuenean lantegi batetan hasi nintzen.

—Lantegi hura nun zegoen? zer lan egiten zenuen?

—Lantegia Angelun zegoen. Nere egitekoa metalezko txapa edo oholakin lana egitea zen. Baina lan hura ez nuen maite. Nere barneko indarrak lan hortar ez ninduen bultzarazten, urrunduarazten baizik. Halere, soldaduskara arte hantxe lanean jarraitu nuen.

—Soldaduska pasatu eta zertan hasi zinen?

—Hamaika urterekin esku soinu ikasten hasi nintzen. Gogoko nuen esku soinu, oso gogoko ere. Gero, ordea, utzi egin nuen. Soldaduska amaitzean, berriz ere esku soinuari bizkor heldu nion. Horrela bada, lantegia alde batera bazterturik nere ogibide bilakatu zen eskuko soinu jotzea. Talde bat sortu nuen (23 urtekin). Taldearen izena JAI-ALAI edo EL FUEGO da, zeren joaten garen toki guztietan jendea pozik da eta dantza, abestu, edan eta jan besterik ez da egiten.

—Eskuko soinu joan besterik ez hal zenuen egiten?

—Nik eskuko soinu aski maite nuen eta maite dut. Bi arrazoi eman behar dira: bata da, musika entzutea, jotzea eta egitea aski gustatzen zaidala; bestea, musikari esker nere ogibidea dudala. Halere, musika baino gehiago maite nuen beste gauza bat bazen: eskultura egitea. Musika aski maite izan badut eta maite badut, eskultura egiteko denbora eskaintzen didalako da.

—Eskultura egiteko joera nola sortu zitzaizun ba ahal da dakizu?

—Neronek ekarri dut, betidanik, eskultura egiteko joera. Eskultura egiteko bidea, berriz, ene gurasoek hamalau urtetan eman zidaten. Ene amaren anaia, hots, osaba harotza zen. Ene etxekoek nahi zuten nik haren segida hartzea. 14 urte nituelarik osabaren ondoan lanean jarri nintzen. Eta osabaren itzalean hauspoa ibiltzen, suari kontu hartzen eta burnia lantzen ikasi nuen. Egia esan, ene osabaren lana ez nuen maite bainan tresna haietaz baliatzen gogo handi batez ikasi nuen. Osabaren ondoan urte bat igaro ondoren Angeluko Tekniko Ikastetxera abiatu nintzen.

—Baina, noiztik hasi zinen beretan eskultura egiten? Inork lagundu izan ahal dizu, bereziki, lan horretan?

—Eskultur lan ugari egin nuen laguntzaile baten eskua aurkitu baino lehen. Halere, nere eskultur lan oro ez zen ona. Nere eskultur lanak ez ninduen batetzen. Egun batez Jesus Etxebarria eskultorea ezagutu nuen eta honen egurrezko eskultura zoragarriak eta bereziak ikusi nituen. Are gehiago, Jesus nere lagun handi bilakatu zen. Nik ere hura asko maite nuen. Egun elkar asko maite dugu eta, bakoitzak bero bideari jarraitzen zaio-larik, elkarri asko laguntzen diogu.

Jesus eta ni ezagutu ginenean, nik hogeita hamaika urte nituen. Orduan egin nituen, burnian, nere Aitatxi eta Amatzxi. Bakoitzak 800 gramo baditu; pieza bakarrean egin nituen sua bitarteko nuelarik.

Jesusek nere Aitatxi eta Amatzxi ikusi zituenearan hara zer esan zidan: "Ongi zegok mutiko! Lantxo hoitan bazegok mugimendu eder bat. Ni ere ohartu nintzen banue-la zerbait: grazia pixka bat, gauza berriren bat.

—Beraz, esango genuke, Jesusek zuegan eman zuen «atxurkadari» esker «gauza eder bat» bilatu zenuela: hots, zure eskultura egiteko gaia. Jesuek aparteko konseiluren bat eman ahal zizun?

—Jesusek beti haxe esan dit:

"Eskultura ongi ulertzeko, egitea bezelakorik ez duk". Hark esana gero eta areago konprenitzen ari naiz. Eta, egun, nere gogoa, eskulturgintzan ahalik eta neurri zabalean sartzea da! Beste gauza oro alde batera utzirik, eskultura gehiago egitea noa. Nere bidea eskultura egitea baita. Horregatik, Jesusi beti eskertuko diot neri eman zidan bultzada hura. Nere maixua, hots, ni eskulturgintza munduan erabat sartu nauena, Jesus izan da.

—Zein gai erabiltzen dituzu?

—Egun burnia eta harria, batez ere, lantzen ditut. Lehen ere esan dizut nola hamalau urtetan ene osabarekin burni lanean ikasten ibili nintzen urte baten buruan. Gero harria eta egurrean ere lan egin dut. Gai guztiak, gai naturalak direnean behintzat, lantzea gustatzen zaizkit. Halere, konturatzen ari gauza batez, eta haxe da: gai asko lantzea gauza ederra dela, baina era berean gauza zaila. Nik gehienik maite ditudan burnia eta harria dira. Horregatik burnian eta harrian geroz eta gehiago lan egiten dut.

—Nere eskultur egintzei dagokienez bilakaera handi bat sufritu dut. Lehenengo aldiz, burnian lana egiten nuelarik, "Aitatxi eta Amatzxi" bilduma ttipia egin nuenean burnia sutan lantzea eta antza bilantzea besterik ez nuen egiten. Gero, bigarren epean, hiltzez egiten nituen gauzei halako utilitate bat ematen saiatzen nintzen (Horrela bada, hiltzez egintako txoriak, hauts-ontziak, kriseluak, eta abar badituz). Beranduago, gauza landuen bitartez "sorpresa" edo harri-dura lortzen ibili nintzen: hots, gauza haiek oso ximpleak ziren baina aldi berean sortze pittin batez ikutuak ziren.

Orain, gure bizitzako zenbait fenomeno interesante eta bereziak ohinarritzat harturik forma berri eta eder batzutan agertzen saiatzen naiz.

—Ikusten dudanez, zuretzako zer egin ez da arazoa, nola egin baizik. Zer diozu horretaz?

—Ni nere bizitza guztian gure Ipar Herriko gorabehera eta egin-kizun berezien giroan hazia izan naiz. Gauza asko egin izan ditut deus ere ulertu gabe. Orain, nere eskulturgintzan nere eta Herriaren bizitza pentsatu eta azaldu nahi dut. Horrela bada, konturatuko zara zergatik neretzako "zer egin ez nola egin" den arazo nagusia. Halere, ekintza bat ongi egingo badugu egin nahi dugunaren berri ikasten jardun beharrean gara. Eta nere eginkizunari dagokionez, egungo eskulturaren gorabeherak ikastea gauza beharrezkoa zait. Gainera, hala beharrez eta zorionez, gu-

re etxean ditugu munduko eskultore hobenetariko batzuk.

—Pantxo, zurekin adots garal Gure Herriaren izaera era askotara eman daiteke. Artistek ere beren era badute. Zuk, eskultore izanik, zure eskulturaren bitartez gure Herriko gorabehera zenbait pentsatu eta agertu nahi dituzu. Gorabehera hauk gaurkoak eta iraganak izan daitezke: biak dira egokiak eta, bide gateg, beharrezkoak. Zu, gaurdainokoa, iragandako gorabeheraz ala gaurkoek gehiago baliatu zara?

—Ez da erraza galdera honi zuzenik erantzutea. Zuk badakizu nola Ipar Herrian jende anitz (eta Nafarroa Behereko eta Zuberoan ia jende oro) baserrian bizi den. Baserriarrek, nahiz gaur bizi izan, aintzinatik datozen ohiturak gorde izan dituzte neurri handi batetan, eta zenbait gauzari dagokionean. Ni giro horretan hazia izan naiz. Gaur ere, baserri batetan bizi naiz nahiz eta ni baserriar ez izan, nere etxekoak bezala. Horregatik, nere mundu hau gaurkoa eta atzokoa izanik nere eskulturetan, aldi berean, iragana eta gaurra erabil-

tzen ditut. Halere, konturatzen naiz, Ipar Herria ari den bezalaxe, ni ere, gero eta gehiago, "gaurkotasunean" murgildu behar dudala.

—Erakusketa anitz egin ahal duzu?

—Ez! Oso gutti! Erakusketak maite ditut. Eta komeni den bakoitzean, beti prest naiz egiteko. Egun, ordea, nere eginkizun handiena eskulturak egitea da. Lan asko egin behar da fruitu ederrik emango bada. Nere azkeneko erakusketa, eta oraindainokoa handiena, Baionako Zabala Erakus Tokian egin nuen. Oso kontentu gelditu nintzen zeren jendeak harrera ona egin zidan.

—Zure hurrengo erakusketa nune eta nohiz izango den bai ahal dakizu?

—Ez! Baina nere hurrengo erakusketariko bat oso gustura egingo nuke hegoaldean.

URZOLA

MUEBLES

URRETA VIZCAYA

1920'an sortutako etxea
ERREDIZAK - EDERGALLUAK
EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

Otsein

PENSATU ETA EKIN

Frigo tresnak - Ontziak garbitzekoak
Labadorak superantomatikak - Ur berogailuak
Lehor tresnak - Estufak

ELKARREKIN

ADISKIDETZEKO

URTE SANTUA?

Urte Santua dalata, erakunde eta Instituziuetan ez dugu aldaketa aundirik ezagutuko. Ala eta guztiz ere, adiskidetzeko Urtea benetan aintzatzat artzen dugularik, zuzentasun eta maite giro bikaina soru daitezke gure gizartean.

Zerk banatzen eta aldentzen gaituzte bata besteagandik? Gure pentsaera eta jokaerak noski. Bi egal eta ixkifatan bizi gara. Batzuk, bai politika, erlijio eta gizarte auzitan, geldirik leengoan; besteak guziaz berri naiz. Errukaria, zu, erdi bidean bazaude: ezker eskubi auek uztartu naiz bazatoz, bata eta besteak, ongi ere ongi, makilduko zaituzte.

Euskal erriko problematikan ere batekoz bestera ditugu jendeen jokaera eta pentsaerak: Burges posturak, Sozialismoarenak, komunistarenak... Euskaldun ezkartiarrak ere ez datoz bat elkarrekin: nor salbatu leenbizi? Langillea eta gero Euskal Erria? Euskaldun langilleak Euskal Erriaren batera? Burruka eta aserreko egieretan, esate baterako lan usteak emen eta an gertatzerakoan, erria askatzeko talde batzuek daramaten gogorkerian, iritzi desberdinetan naasturik askotan arkituko gara.

Giza eskubideak ukatzen dituen politikak bere baitan darama zapalketa izugarria; orrelako gogorkeriazko politika ontzat artzen dutenekon, nola pakeatu eta adiskidatu? Ez da erraza ez.

Kristau batentzat pakeak egiteko gezurrezko bidea au daiteke: iñorekin ez diat konpromisozko arremarik eukiko; eroso eta lasal bizitzeari eutsiko zioat; nere buruaren protxurako egingo diat neure bizitza eta iñorekin aserratu gabe biziko nauk.

Orrelako jokabidearekin, aserre zaude zure barne-kontzientzia eta Ebanjelioarekin. Problematika guztietan eta batipat, konkretuki, aserre egoera bat (situaciones conflictivas) sortzen denean, Jainkoaren aurrean zure barne-kontzientziarekin leialki jokatu bear duzu; Ebanjelioaren arabera argiak jasota, argi orrek erakusten dizun bideari eutsiaz, gizarte eta Eliz arazoetan jokatzen aalegindu bear duzu, zure bizitzatik uxatuaz, zure erosotasun-komodidadiak, zure buruarekiko protxu bakarra, zure kemen eza.

Ori, bai, Ebanjedioak argituta, postura bat artzerakoan, joka ezazu umilki, besteeri errespeto-begirunea diezula eta zure ekintza guztietan maitasunak eraginda.

Egitazko pakea nai duenak beti prest egon bear du elkar izketa baterako; beti irikita eta gertu aldatzeko bere pentsaera, jokabide eta izaeran besteagan egia agertu zaion neurrian.

Egitazki pakea nai duenak, jakin beza bere pentsaera beti ezin gerta daitekeela egia osoa eta besteen iritziekin bere uste eta jokabideak aberastu eta osa ditezkeela.

Egitazko pakea nai duenak, aniztasun edo «pluralismoa» onartu bearran da. Bizkar gainean bakoitzak bere burua darama eta sekula santan ezin guzien iritziak bateratu. Ain iritzi desberdinetakoak, gizartean pakean bizi aal izatea, guztiz aberasgarri gertatuko zaigu, batipat Ebanjelioari begiratuta. Aniztasun-pluralismoa ontzat artzea, iñor gure iritzietara indarrean erakartzea galerazten digu. Eta guk bezela pentsatzen ez dutenentzat begirune-errespetoa eskatzen digu.

Berriro diot: pakearen izenean kristaua ezin daiteke mutu edo besoak tolestuta gelditi injustizi-zuzengabekeria edo txarkeriaren aurrean.

Ebanjelioaren argira jokatzen baduzu, aserre, burruka eta konfliktuen sortzaille eta eragille gertatuko zara: Zesaren adiskide edo etsai, emengo edo ango taldeen aldeko edo aurkako.

Zure guzienganako maitasun oso eta beroa, izango da seiñale eta ezaugarri zure ekintza eta jokaerak ez dituzula egiten taldeari begiraka, Ebanjelioaren egia bakarrari so egiñaz baizik.

Kristoren bideari jarraituz, giza bizitzan osatzeko posibilitate gutien duenari begiratu, batipat, lanari ekin bear diozu. Aukera au egiteak ez du iñorentzat mespresiorik adierazten, guzientzat zuzentasunjustizia eraman nala baizik.

Serioski Jaunaren aurrean erabaki sendoak artuta, gure jokabideak aurrera bear ditugu; gure jokabideetan ez dute parte artu bear kemen eza eta oillokeriak, norberekoikeria eta besteren esamesak.

Pake egiteak eta pake bizitzak, ez du adierazten munduak biziki egi ten dituen aldaketen aurrean, erne bizi bear ez dugunik; lurreko gertakizun eta aldaketa guziak ditugu Kristoren argi eta Ebanjelioan argitu bearezkoak.

AROSTEGITAR JOK

eliza bizi da

ELIZAREN BERRI

Hans Küng teologo sonatuari ohar zorrotza Erromatik

Hans Küng teologoa, Tubinga-ko Alemanian) Unibertsitatean irakaslea da.

Ez da oraingoxea gure teologoen eta Erromaren arteko ezin-konpondu hori. Erroma esatean, "Fede dotrinaren erromatar Kongregazioa" (Ofizio saindu ohia) esan nahi da.

Delako Kongregazio horrek, 1971-ean eraso zion gure teologoari. Honen bi liburu publikatu zituela eta: "Eliza" (1968an), eta "Hutsezina? Galdekizun bat" (1970ean). (Berrikitan beste bat publikatu du: "Kristau izan". Hau ere, dirudienex, aski konfliktibua).

Baina, Erromatar Kongregazioak, aztergai, bi lehenengoak ditu. Publikatu duen agerian, arazo honetan (Hans Küng-en arazoan) zergatik parte hartzen duen esanes hasten da: behin eta berriro, irakasten dituen puntu asko Eliza katolikoaren dotrinarekin nola uztartzen ahal diren eskatu zaiolarik, edota ez du kasurik egin, edota ez du argitasunik franko eman. Horregatik, "Eliza katolikoan aitortzen duenari buruz dudarik izan ez dadin eta kristauen fedea itsuturik gerta ez dadin", deklaratu du Erromatar deklarazioak:

1) Hans Küng-en irakatsietan puntu asko da Eliza katolikoaren dotrinarekin bat ez datorrena.

2) Esaterako:

a) Elizaren hutsezinari buruzko dogma dudari ipintzen duena;

b) Elizaren irakasgoari buruzko Hans-en dotrina;

d) Eukaristia, premia gorrian bederen, edozein kristauek sagara dezakeela esatea.

3) Halere, teologoak bere dotrina sakontzeari ekin nahi diola deklaratu duenez gero, eta agian, denborarekin, Eliza ofizialaren irakaspenera etorriko dela, hau eskatzen dio teologoari: ez dezala irakatsi Elizaren dotrinarekin bat ez letorkeen irakaspenik.

Deklarazio hau, otsaialaren 14an onartu zuen Aita Sainduak, eta oraingoz honela amaitzen du Erromatar Kongregazioak bere egitekoa arazo honetan.

Ikusten denex, Kongregazio horren jokabidea asko bestelakotu da lehen agertzen zigunaren aldean.

Bestalde, ordea, Hans Küng-ek bere deklarazioan hona zer dioen funtsean: behin ere ez duela ukatu elkarrikizketarik Erromarekin, honen aipatu deklarazioan aditzera ematen duenaren kontra; bakar-bakarrik, giza dintasunari eta ebanjelioari zor zaizkien kondizio batzuk eskatu izan dituela, eta ez zaiola eskaini izan horrelakorik. Eta gainera, ezin kentzen ahal diola inork ere bere eskubidea, teologo bezala gauzak aztertuz aritzeko. Eta orain arte bezala, horretan jarraituko dela; beti ere, bere azterketa guztia sinesdunen elkarte barruan egiten duenari, eta ez, Alemaniako Apezpiku Batzarrak esan iduri duenez, fededunen elkartetik kanpo.

Azken puntu hau mila bider aitortua du Hans-ek: Eliza katoliko barruan ihardun nahi duela.

Hirugarren liburuari buruz ("Kristau izan" delakoari buruz), artikulua luzea publikatu du "La Documentation catholique" aldizkariak. Baina, pozikago ikusiko nuke liburua bera hizkuntza ezagunen batetan.

ELIZA PRESO POLITIKOENTZAT AMNISTIA ESKE

A) Azkenean, Tarancon, Madrideko artzapezpikua, jarria da,

AMUNSA

omen, presoentzat amnistia eskatzera. 166.000 lagunen firmak hartu zituelarik, lehendabizi, indultoa hutsa eskatzera erabaki zuen. Nork ez du nabari horretan klerikalismo puntu bat? Amnistiaren aldeko firmak jaso, eta indultoa eskatzera ipini! Nonbait, firma bilketan ibilik baino argitasun gehiago izaki artzapezpiku batek.

Azkenean, ordea, "Justitia et Pax"eko buruzagi den Ruiz Jimenez-ek eta beste askok eskatu eta erreguturik, bi modutara egingen du presoan alde: Apezpiku Batzarraren izenean indultoa eskatuko du, eta aipatu 166 milaren izenean amnistia.

B) Brasilen ere, preso politikoan alde amnistia eskatzekotan da eliza.

Zertan oinarritzen dute eskabide hori? Erromak 1975eko urte hau "adiskidekuntza eta barkazio" urte deklaratu izatean.

Denbora berean, joan den urtean Brasilen ezkutatu ziren 22 preso politikoren berri eskatuko zaio Gobernuari. Jakina, 22 horietarik asko betirako ezkutatu kotzat jo beharko ditugu; baina, militarren klandestinitate basati horren jokabidea aurrerantzean mugatu ahan izatea ez da gutxi izango. Jadanik, badirudi, presoekiko ardura hori militarrei kendu zaiela, eta Zuzentasun Ministerioari ezartzen zaiola lanbide hori. Ea bada. Zeren gezurra dirudi indar guztia bere esku duen Gobernu bat klandestinitate jokabide horietara jo beharrean gertatzea!

FAGOR

edaria
epela dagola?
FAGOR 'ek
oztuko
du bereala

BLAS DE LEZO
ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTIENTATIK
Blas de Lezo Kalea, 6
Urratizkifia: 41 20 65
DONOSTIA

zestoa

MENDI IBILALDIA

Otsailaren 23an, igandez, Ikastolako ibilaldi bat antolatu zuen Santa Engrazi aldera. Goizeko 9etan irtenik han abiatu ziren mendi aldera ikastolako eta ikastolatik kanpoko guraso eta haurrak. Apaizaren eta txistularien laguntza ere izan zuten goiz osoago bat igaro asmoz edo.

Inguruko baserri bateko ganbaran meza eman ondoren ermitara igo ziren, aldi berean, auzo-langile trebe-lanak ikusiz.

Beraz, Ernio barreneko gailur hartan Zestoako zenbait "herri langile" batu ziren, hots; ermita berri-tzen diharduen langileak eta beren harremanak tinkotzera joan ziren guraso eta haurrak.

Horrelako igaraldiak, guk dakigularik behintzat, noizbehinka bakarrik ospatzen dira Zestean eta gure ustez sarriago antolatu behar litzateke, jakinik gainera, horrelako irteerak antolatzeke prest dagoen jenderik badela.

Izan ere, egungo euskal sozio-politiko giroak egoera berezi batera bultzatu gaitu. Eta egoera hau zeharo onuragarri zaigunik ez dugu uste, ez eta gutxiago ere. Horrela, sarritan ikusten dugu nola herri-tar asko, ikuspegi sasipolitiko bat dela bide, elkarrekin muturtuta eta erre-zelotan jartzen den. Gehienetan egoera horretara iristeko funtsezko arrazoinik ez da agertzen bai-nan errealtate bilakatzen zaigu hainbat alditan.

Egoera hau gainditzeko elkarriketa, harremanak, eztabaida jatorrak e.a. beharrezkotzat jotzen di-tugu.

Hein batean behintzat, aipatu igandeko ibilaldia gisa honetako eginkizunetan sar daitekeela uste dugu. Gurekiko horrelako ibilaldiak, sarriago ospatzeko bide ematen di-guten, zenbait egokiera eskaintzen digute:

—Guraso eta haurren mendizale-tasuna piztu edo gotortu (dakazki-gun berezitasun guzietan: gorputz osaketa, natur ezagutzea e.a.).

—Herriko guraso eta haurren arteko harreman hertsia goaz lortzea.

—Gurasoen artean egon daitez-keen ika-mika eta funtsik gabeko haserre-ak xahutzea.

—Ikastetxe desberdinetako gura-so eta haurren arteko harremanak lortzea eta finkatzea.

—E.e.

Ea bada, programaketa bat egi-ten dugun gauza guzietan lortzeko al-di berean Euskal Herriko basterrak ezagutuaz.

SANTA ENGRAZIKO ERMITA

Santa Engraziko ermitaren berri-tzea aurrera doa poliki poliki. Tei-latua bukatu ondoren hormak kan-po aldetik pikatzen ari dira gero masaz gogorrago hartzeko.

Apirilean ospatzen den Santa En-grazi egunerako bukatu nahi di-tuzte orain dela hamar hilabete hasitako lanak; bainan arduradu-nek diotenez nahiko zail izango omen da egun horretarako lan gu-ziak burutzea. Halare aurki barru lanak bakarrik geldituko omen zaiz-kie eta gogor dihardute larunbat arratsalde eta igande goizetako au-zo-langileak.

Eutsi mutilak!

ERTXIN HARRI

durango

MENDIZALEAK

Tabira mendi elkartekoek gogo-tsu heldu diote lanari aurren, hile-ro hilero egingo dituzten urteera, hitzaldi, ikastaldi, etab.

Martxoarako antolatuta dituzten ekintzak hauk dira:

5ean, Asteakena: Durangoaldeko diapositibak Lorenzo Ruedak. Elkartearen aretoan, gaueko 8-etan.

9ean, Igandea: Urbasara, Nafarroara oster. Zumbeltz, Du-lantz gailurra, Iranzu Monaste-riotik zehar.

10ean, Astelehena: Louis Audou-

bert apaiz eskaladore famatua-ren filmak.

—Coulair Norte del Gran Dru

—Pirinioak

Jesuiten ikastetxeko zineman, gaueko 8etan. Eta 27, 28, 29 eta 30ean, Aste Santuz, Alto Campoo-ra oster.

IKASTOLA

Hainbat bider entzuna dut, ikas-tolako umeek erdararako duten joe-ra; kalean, jolasean, ikastolatik kan-pora, erdara parra-parra erabiltzen dutela.

Agian arrazoina dute hori esaten dutenek. Guraso askorentzat, beren euskal izatearen lasaitasunerako sortu bai ziren ikastolak.

Haurra ikastolara bidali eta ikas-tolak eman diezaiola dena; hezi-keta zabala, hizkuntza, eta gaine-rakoak. Heurek bien bitartean, es-kuak garbituaz lasai bizi.

Zorionez horrelako denborak joan ziren. Gaur ikastolan, haurrei bes-te, gurasoei eskatu behar zaie, mai-la batzuetan bederen.

Joan den igande batetan, guraso eta umeek urteera bat egin dute mendira. Zertarako? ume eta gu-raso euskeraz egiten bortxarazo-keko.

Umeen heziketaz ere izan dute ikastaldiño bat.

ABESLARIAK

Esaera bat bada erdaraz, «biga-rrenaz gero hirugarrena». Hemen ere halaxe gertatu da.

Epe labur baten barnean jaialdi bi izan dugu eta beste bat euki-teko gara, San Jose egunean, Mar-txoaren 19an. Ikastolaren alde an-tolatzen dihardue eta Astarloa Zi-neman, goizeko 11etan izango da.

Bertan, Gontzal Mendibil, Xabier Lete, Lurdes Irlondo eta Hibaí Re-kondo Abeslariak alde batetik eta Intxaurraga, Aretio eta Amuriza bertsolariak bestetik izango dira.

Nik sarritan galdetzen diot neu-ri buruari: Ba ote dugu ahalmenik, hain denpora eta toki hertsitan, hainbeste jaialdi egiteko?

ASOZIAZIOAK

Otsailaren 23an (Z. A. 625 zenb.) «Elkarte Politikoa» I. Bujandaren lana irakurtean, azken aldiari dio eta halaxe entzuna izan dut nik ere: «lege barriak bildurra diola eskualdeari, rejioari. Izan ere El-karte denek hamabost probintzia-ko lagunak eduki behar dituzte».

Eta jarraitzen du: «horrek esan nahi du, hasteko, Euskal Herriak, nahiz eta Kataluña eta Galiziarekin elkartu, ez lukeela Elkarte bat sor-tzerik» bai ba, denek 12 herrialde ez dituzte eta.

Baina... kontuan hartzekoak dira, Valenciarako herrialdeak, Balears eta Errijoa ere. Zer deritzazu?

Bada beste oztoporik, noski.

KOMUNIKABIDEAK

Martxoaren lehenetik, Durangotik Elorriara bitarteko herrietan, joan —etorriak trenaz egiten genituenak ezin izango gara hortaz— gehiago baliatu.

Zerbitzu hori kendu egin dute. Beti bezala ez da larregi jendearen iritzia kontuan eduki, egunetik gauera agertu da papera kentzen dutela esanaz eta akabo.

Egia esan, askotan ikusi izan du-gu tren hori, bi edo hiru pertso-naz bakarrik. Zergatik? Dionez jarritako tren orduak guztiz ziren desegokiak, batez ere gehiena be-har zutenentzat, langile eta ikasle-entzat. Orain autobusak egingo du-te zerbitzu hori eta garestixeago ordaindu behar izango dira.

Kontuan hartu hau, Atxarte, Uda-la, Intxorta eta alde hoietara joan-go zareten mendizaleok.

KATAZURI

hernani

DANTZAK

Azkeneko bi urte hauetan goruntz joan da euskal dantzarako zaleta-suna gure herrian. Gogor ari da talde bat euskal dantzak ikasten

eta laster plazara aterako dira, bai-na ez dute hortan bakarrik geratu nahi eta herri guzira kutsatzea da hauen asmoa. Dantza zahar eta berri erakusteari ekin nahi diote, arin-arin, fandango, mutil dantza, esku dantza, zazpi jauzi eta abar. Tilosetan igandero dantzatzeko.

Giro ederra sortzen dute gazteek igandetan dantza lotua geratu eta txistularia jotzen hasten denean. Amerikano dantzaren inbidirik ez dutela gureak agertzen dute tilo-setan eta oso airoso dantzatzeko di-ra mutil dantza, balkarlos eta es-ku dantza bereziki. Txistulariak luzeago joko balu... (gure iritzira-ko oso labur jotzen du) Astearte-tan zazpiterdietatik zortziterdietara eta ostegunetan zortzi terdietatik bederatziterdietara izan en dira ikasketak. "Portales Kanpo"n.

BERTSOLARIAK GALA- RRETAN

Bertsolariak izango ditugu San Jose egunez, Martxoaren 19an, GA-LARRETA pelotalekuan.

TXIRRITA zenaren oroigarritz antolatu da bertso saio hau.

Hamaikak eta laurdenetan izan-go da.

Bertsolari hauek datoz: Lopate-gi, Azpillaga, Igarzabal, Gorrotxa-tegi, Koxme Lizaso eta Joxe Lizaso.

Gai bateko iharduna saritua izan-go da. Herriak erabakiko du saria nori eman.

PELLO

herrera

URTEBURUAN

Joandako hilen 16an, igandean hain justu, ITZALA elkartek jalo eneko urtebetea ospatu zuen (me-za, hamaiketako, bazkaria eta gai-nontzekoa). Zer jan eta edatekorik ez zen faltako, beraz, egun hartan ez eta lagunarteko giro epelik bil-tzarkideon artean. Ospakizunak ospakizun eta anibertsarioa aparte, orain arte bezain sutsu eta langile jarrai dezatela opa diogu.

URREZKO EZTAIAK

ITZALA ko en anirbertsarioarekin hasi garenez jarrai dezagun bere hortaz. Bai, CLUB DEPORTIVO de-lakoak ere 50 urte betetzen omen ditu aurten sortu zenetik. Hainbat urtetan bizirik iraun duena, aspaldi honetan zahartzarorako maldan be-hera amildua ote genuen susmorik ez zitzaigun falta. Hara ordea, urrez-ko eztaiak behar diren bezala os-patu nahirik-edo, zuzperraldi bat nabari zaio urtetan zaharturiko el-karteari, aurtengo herri festak be-rak antolatuko ote dituen entzuna bait dugu, hor zehar. Egia ote?

...ETA AURTENGO CROSSA?

Oiartzungo LARTAUN eta Herre-rako CLUB DEPORTIVOak batuz prestatu da aurren, lehenengo al-diz, Oiartzungo lurretan ospatu den crossa.

Zer gertatu da, ordea, CLUB DE-PORTIVOak Herreran urtero eratzen zuenarekin? Lehen ere gauza asko eratzen zirenez gure artean, ger-tutzen ziren gutti horiek dijoaz-tela!

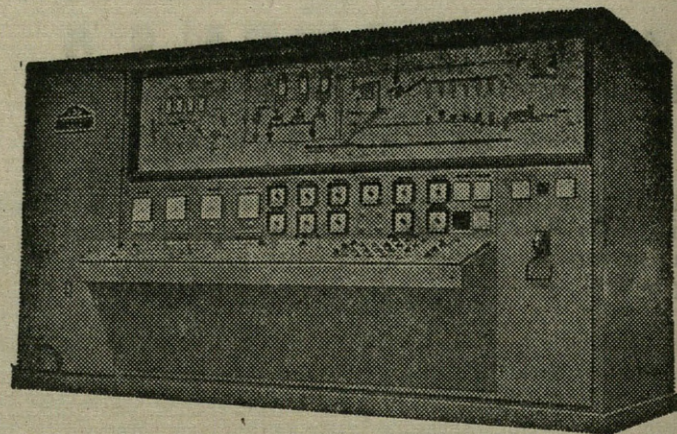
ETXETXUKOAK

MITXELENA

ORDULARI ETA BITXITEGIA
Del howl jarraituz bazatoz
zure orlojua KANARIAS b/rten
belfio merkeago eroriko duzu

Metxin Arzu, 1

ONDARRABI

TXIMIST-INDAR SAILLA

Departamento ELECTRICIDAD

LANERAKO, BANAKETARAKO TA AGINTZEKO TRESNAGITZA

Aparatos de maniobra, distribución y control

P.A.T. (Alemania)

«Gruak» ez iraultzeko
electroniko tresnak

CIT ALCATEL (Francia)

Zembakizko Kontrolak
Ikusgailuak

OLIO-INDAR SAILLA

Departamento HIDRAULICO

REXROTH (Alemania)

Olio-urez osatutako
erabateko programa
servo-reguladorea berekin
duelarik.

HYDROMATIK (Alemania)

Uraga eta uragagiltza
duten motorrak
neurri aldakor eta
iraunkorretan

SIGMA (Frantzia)

Itsas lanetarako eta
Obra Nagusitarako
olio-urezko programak
INDRAMAT (Alemania)
Servo-zuzentzailea

MERKEL (Alemania)

Urarengandik babesteko
loturak eta lanak

FORSHEDA (Suecia)

V-ring reten loturak

RUAL (Italia)

Goi presiotarako uraga
giltzadunak

TUROLA (Italia)

Ozkadurazko uragak

HYDAC (Alemania)

Indar irazkiak eta
itzulerakoak

ADA

Uztai gisako euskarriak

Goimendi - Automatismo

AUTOMATISMO

Lantegi ta landolak:

Jolastokieta (Herrera)

SAN SEBASTIAN

Urrut. 353840 (7 ari) ta

353440 (5 ari)

Telex. 36173 GOIME E

Erakusketa eta denda:

Iparraguirre, 15 - SAN SEBASTIAN

Urrut. 428082 ta 428625

Ordezkaritza:

VITORIA ETA MADRID

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

itziar-deba

Biak bat dira erri beela. Bi parroki ordea. Artu-eman aundia bien artean. Nola ez, Deba Itziartarrak sortua izanik? Bien artean duten basetxe pilloa urritzen ari da euretako biztanleak nekazaritza utzitzen dijoazela, eta gientxuenak, lana egokitzen bazaie beintzat Deban gelditzen dira bizitzen. Eta deba-rrak pozik ikusten ditugu gure artean. Kaletar eta baserritarrok, ge-roago ta batuago egiñaz guazelako. Nola ez ba nik bientzat idatzi ez, biok bat izanik?...

Ara gure arteko zerbait: Otsaila dollar eta zitala dala esan oi da. Dollar eta zitala... zergatik egotzi zaizkion da izen gaizto oiek. Argiz dollarra, ta aizez zitala dalako? ori guretzat bezela beste guzientzat ere. Baiña edestu nai dizkizuetan gertakariengatik bada itziartar eta debarrontzat bear genduzen egualdi onak ematen opatsua izan da. Nola bestela Santa Ageda kantak entzun-go ziran gure kaleetan zear?

Gizon talde ederra atera zan euren abots ederrez egunari berea emanaz; koplari Lizaso ta Larraña-ga zituztela. Ederki mutilla, naiz gizon ezkonduak ere! Aalegindu zaitezte orrelaxe, gure artean aibeste makaldu dan eusko-gogoa berpizten, lenara berotzen, gure oitura zaarrak jasotzen, iraun-arazten. Talde ederra ziñaten mendi-jantziz, makilla sendoaz lurra joaz, eresi edo musikaz abeslari jatorrak be-rean eramaten. Jarrai... jarrai, au-rerra ere.

Ikastolako neska-mutiltxoak ere atera ziran talde ederra «AINTZAL-DU DAIGUN AGATE DEUNA aingeruak bezela abesten zutela. Biotz-bera ipiñi giñuzen.

Umeak aipatu ezker ezin utzi oiei irakatsi zien andereñoak. Lan aundi ederra egin zuten aibeste-ko umetalea ain ederkia ataretzen. Beajondeizutela!

Mutrikotik, bertako ibillaldia egin da gero gure errira etorriak ziran, emengo Ozio-bide bazkunakin Santa Ageda kanta ederrak entzuleen atsegingarri abestuaz. Izan ere mutrikuarrak euren-eurena dan abes-bera jatorra dute.

Eskerrik asko Debaren izenean. Ilaren 12an Zubelzu zinean egundoko jai ederra egin zan gure abeslari ospetsu diran abeslari Maria Lourdes Iriondo, Lete, Laboa, Oskarbi abeslari zirala. Auek zirala, esan bearrik ez da aretoa geiago bete zala, ta txalotuak izan zirala beti ta edonun izaten diran bezela. Abeste kontuan ospetsu izan dan jaun bati entzuna diot, onentxue-n artean aipatzekoa dala Lour-des. Pozez entzunak dizkiot gure abeslari onen goralpenak.

ITUNA BAIÑA POZGARRIA

Otsaillari amaizte gogoangarria eman dio Itziarko Elizan egun orre-tan egin zan elizkizunak Aladasoro Jon apaiz jaun aaztu eziñaren gogo-aldez. Irakurleak badaki iñola ere langille apaiz onen eriotzaren be-rra. Ezbear izugarri batek il zuan, lantokian ari zala. Lantokian... bea-rtsuei laguntzeko bere burua lan-pean oi zuan apaiz santua. Arronan bere apaiz bearkunak, baiña ingu-ru guzian maitatua.

Itziarko elizan ikusi zan zenba-teraiño maitatua zan Don Juan Txiki (erriak esaten zion bezela). Iza-tez Ataungoa zan, baiña Arrona in-guruko errietan ezaguna ta maita-tua. Meza eder-ederraren ondoren, eta elizan bertan bertsolariak ber-tso ederretan azaldu zuten ain apaiz maitagarriaren izakera Jaun-goikozkoa. Berak lagun dezaigula zerutik beak irakatsi dizkigun bea-rkunak kristau bezela emen gorde-zen.

DEBAN

Epaillaren 19n (San Jose eguna Debako erriak bere erretore jaun Arrinda Anastasio Jaunari, OME-NALDIA egitera dioja, ba egun orre-tan osatzen ditu 25 urte Debako Parrokiaren ardura bere gain arzu-zuala. Bere zillar ezta auetan azal-du nai erriak dion esker on eta maitasana jai eder bat antolatua. Jai onen egitaraua, azaltzekotan gelditzen gera laister arte.

TENE MUJIKA

arrasate

LASARTEKO IKASTOLAREN AGERTALDIA

Otsaillaren 23an Gurea zinean La-sarteko ikastolako haurrek beren saioa eskeini ziguten. Dirudienez, igande zelako aretoa ez zen beste egunetan bezala bete. Eta penaga-rria en, han ikusi genuena, hara joateak merezi bait zuen.

Eginkizunen haseratik han ikus-ten zena serioa zela oharu ginen. Antezelarien agertokian egoten ja-kitea, mogimendua, egitea... harri-garri iruditu zitzaigun. Gainera, saio hau aspaldidanik eman barik zedu-katela, beste bat gertutzen diha-rdutelako, kontuan badugu, oraindik harrigarriago zaigu. Benetan zora-garria eta holaxe esan zitzaien Fe-lix Telleria zuzendari ari, eta bere laguntzaileei. Agintza bezala, orain esku artean dadukaten saioa Arra-satera ekarriko dutela geratu zen. Eta ekartzeak mereziko duelakoan gaude.

Antolatzaileek hemendik esker beroenak eman dieazkiegula eska-tu digute eta pozik egiten dugu, euskal kulturaren alde dabilenak hau eta gehiago merezi baitu.

la Arrasateko ikastolak eredu hau beretzat hartzen duen, aspaldi honetan, eta batez ere goiko mai-lan motel xamar dabilzelako.

GALDE-ERANTZUNAK

Haurren eginkizunei jarraituz, ar-duradunek asmatutako jokoak ha-rreara ona eduki du. Eta ez Arrasa-ten bakarrik, Aretxabaleta eta Es-koitzan ere baizik. Dakigunez, hau-rrak bakarrik ez dira joko honetan sartu, baita gurasoak ere. Eta hau da arduradunen asmoa: Jende guz-tiak parte har dezala.

Lehenengo hamar galde-erantzunak hauek ziren:

- 1G. Zein izan ziren lehengo eus-kal leinu edo tribuak?
- 1E. Bardulok, Baskoiak, Karistioak eta Autrigoiak.
- 2G. VII garren mendean estadu bat izan zen Euskal Herrian, zein zen?
- 2E. Ducado de Vasconia.
- 3G. Non sortu zen Nafarroako erresuma? Zer mendetan?
- 3E. Leiren sortu zen eta X garren mendean.
- 4G. Aipa itzazu Euskal Herriak di-tuen probintziak eta bakoitza-ren hiriburua.
- 4E. Gipuzkoa (Donostia), Bizkaia (Bilbo), Araba (Gasteiz), Na-farroa (Iruine), Lapurdi (Baio-na), Baxe Nafarroa (Donibane Garazi), Zuberoa (Maule).
- 5G. Zein da Euskal Herriko pro-bintzi ttikiena? Eta haundiena?
- 5E. Zuberoa. Nafarroa.
- 6G. Zeintzu dira itsasoa daduka-ten Euskal Herriko probin-tziak?
- 6E. Bizkaia, Gipuzkoa, Lapurdi.
- 7G. Marraz zazu Euskal Herriko mapa.
- 8G. Zein da euskaraz egindako le-henengo liburua? Eta bere egi-lea?
- 8E. Lingue Vasconum Primitiae. Bernat d'Etchepare.
- 9G. Ba al dakizu nor zen, non eta noiz jaio zen «Gero» delako liburuaren egilea?
- 9E. Pedro de Axular. Urdaxen jaioa, 1.556 urtean.
- 10G. Euskara zaintzeko eta indar-tzeko 1.918 urtean erakunde bat sortu zen. Zein?
- 10E. Euskaltzaindia.

Almen-en eta Arrasateko ikasto-lan banatu ziren galderak zeduz-katen paperak eta hirurehun izan dira bildu direnak. Guztiz ondo erantzundakoak, gutti gora behera erdia, eta hauen artean egin zen aukeratzea. Guztion aurrean, Gurea zinean egin zelako, atera ziren ize-nak hauk ditugu: Iñigo Gutierrez, Yon Iñaki Lasa, eta Mertxe Sala-berri. Bakoitzak bere saria eraman zuen.

Datorren hilerako jarriak daude galderak eta hau irakurriko duze-nean askok erantzunak ere izanen ditu.

Mesede bat eskatzen diegu gu-rasoei: Baldin beren seme-alabaren batek erantzuna ez badaki, lagun diezalola. Era horretaz, nahiz eta hileroko saria beharbada etxera ez eraman beste sari bat, hura baino garrantzitsuago, pixkanaka pixkana-ka lortuko dutelako: euskal kultu-raren jabetasuna.

BATZU

—Aurten Euskaltzaindiari lagun-du dioten Arrasateko lantegien ze-renda eman digute. Benetan ikus-garria da. Petrolioizko krisia (?) no-raino allegatu den datoren batetan ikusikon dugu. Baina zuek datoak hemen agertu arte asmaketak egin ditzakezue...

—Arrasateko erdal egunkarien korresponsaleei II «Sebero Altube» ldatz Lehiaketaren oinarriak bidali zitzaizkien, haien berria bakoitza-ren egunkarian emateko. Baina, a erru saildua!, korresponsaleek ez zuten euskaraz ulertzen. Beraz, be-rririo, eta orain *Idioma cristiano* horretan bidali behar ziren.

Baina gero korresponsal batek bere hizparringian ipuin bat kon-tatu digu eta titulu bezala «Txano Gorritxo» jarri dio. Batzuen euskal-tasuna...!

MENDIAGA

eibar

OGEITABOST URTE

Eskola Armeriako «Asociación de Antiguos Alumnos» en 25 urte be-tetzea ospatzen ari gera aurten. Au dala ta, elkarteak ainbat itzaldi eta kultur egite antolatu ditu 1975 urterako.

Zilarrezko eztaiak jaitzeko eginda-ko programari asera emateko itzal-di aro bat izan da Otsaillaren 10-14 eta 18an. «1975 urteko Langintza eta Ekonomiaren Agerpena» izen-datutako aro onek, Luis Olarra, Ig-naci oBusca Isusi, E.S.T.E.-ko ira-kasle elkarte bat eta Alberto Abad Gonzalez jaunak izan ditu izlari.

Aste barruan, ilak 22, Arrateko Tiro Pitxoian sariketa bat izan zan arratsaldeko 2 1/2etan, eta gaueko 11etan, Jai-Alaian, elkarreteontzat dantza. Biaramonean, 23an, urtero-ko Batzar Orokorra ospatuaz eta ondoren, au ere oiturrari jarraituaz, anaiarteko bazkaria.

Argitaratu duten programan, iru erakusketa edo exposizio ere aget-zen dira. Auetatik leena, «Damas-kinadoari» buruz antolatutakoa. Bertan, eta Aurrezki Kutxa Muni-zipaleko aretoan, 35 damaskinado lan erakutsi ziran, guziak eibarta-rrak egindakoak, Kareaga, Arta-mendi, Zuloaga, Gisasola... Erakus-keta onen asera edo inaugurazio itzaldian, beren bitartzen erriko grabadore guziei omenaldi txiki bat egiten zutela adierazi zuten elkar-tekoak, Eibar izan bait zan, beste errialde batzuetatik ikasi ondoren gure lurraldera lan au ekarri zu-na. Ez diogu, ez, Toledori bekaitzik, berak izen geiago izan arren. Zen-bat Eibarko damaskinado igaro ote dira beste erri batzuek egindako bezela.

Gelditu gabe ta antolatutakoari jarraituaz, il onetako 4-11 eta 18-rako bigarren itzaldi aroa progra-matu da. Bigarren aro au, «Deba ibarraren uri biurtze edo urbaniza-zio eta jeografia», Eskola Armeria-ko aretoan izango da, izlari Iñigo Kerejeta Agirre dala. Orain arte-koen antzera, interesgarria dirudi. Ez dezagun uts egin GUK joan ga-be geldituaz.

Eskola Armeriako elkarte onek asmo ederrak, zoragarriak ditu. Gu-ziak gure erria jasotzera, maila guztietan aberastera, ez ekonomil aldetik bakarrik, zuzenduak. Ala jarrai dezatela opa diegu biotz-bio-tzez.

ODILE KRUZETA

mutriku

ZILLARREZKO EZTAIAK

Otsaillaren ogeita iruan, ospatu-ten beren kontza bizitzako ogei-ta bosgarren urtea Arreitunandia eta Berebizar Pako eta bere emaz-te Elezgarai eta Basterretxea Be-goñak. Ondo eta aitasun ede-rrean ospatu ere, euskaldun jato-rrai dagokien bezela, goizeko amar-t'erdian San Migelko elizatzuan meza entzunik, Jaunari esker-ordai-ñez esker berezienak emanaz.

Eguerdian sendi arteko bazkaria, beren seme-alaba eta adiskidez in-

guraturik, pake eta alaitasunez be-tean, egunari berea emanaz.

Artzazue nere zorion-agurrik be-roena, eta Goiko Jaunak urte on askotarako gorde zaitzatela.

ARRANTZA GORABEERAK

Or dabilta gure arrantzaleak as-teroko joan etorrietan zerbait ogi-bidea lortuko badute. Badira itsa-sontzi batzuek sardiña eta txitxa-rra ta abar, arrantzatu dutenak. Bai-ñon guzia ezer-ezerako. Penagarria da benetan aste osoa itsasoan iga-ro, eta ez geiago baliatzea. Batean sardiña aundiegia dela, bestean txi-txarrik ez omen-dute nai... Dena dela, azkenik arrantza geiena bara-tzako lurrentzat, itsasora botatzeko edo ezerez batean emateko. Orta-rako eskubiderik, bai al dago? Ora-ingo oker au udaberriko antxuak zuzenduko al du?

FLORIDATIK

Ipar-Amerika aldean pelotako ga-rai-aldia igaro ondoren, ostera emen agurtu ditugu Floridatik eto-rrita, gure erritar pelotari gazte bi-kaiñak. Egurbide Roberto (Egurbide III) Egurbide Xabier (Egurbide IV) eta Arrizabalaga Alejandro (Arriza). Ongi etorriak izan zaitez-tela zuen jaioterri maitagarria.

IL DIRANAK

Otsaillaren 21ean, utzi zuen mun-du au betikotasunera joateko, Osa eta Agirrebengoa Justinak. Jauna-ren besoetan lokartu zen 50 urte zituelatik. Bere anai-arreba eta se-nide guziei atsekabeen laguntzen diegu.

Otsaillaren 25ean, Jaunak bere-ganatu zuen Txurruka eta Azpiazu Antoni, Egaña Kosmeren alarguna. «MAYA» baserriko etxe-ko-andrea. Andre on eta zintzoa, erritarren ar-tean oso maitatua.

Arbezate bere seme-alabek eta senidetar guziek gure samifi-agurra.

Otsaillaren 26an, il zen baita, Amutxastegi eta Galdoz Antonio, «GOXAKOA» baserriko etxe-jaun zintzo eta jatorra ere. Jaungoikoak berekin izan dezala. Gure samifi-agurra bere seme-alabei eta gai-ñorentzeko senide guziei.

ANDONEGI-tar Z.

bergara

POL-POL MENDI TALDE BAZKUNA

Pol-Poltarrek zorioneko gara. Leenega, o aitzen eta sinesten genduan milagroekin, gaur, ere mi-lagro mota batzuek badira.

Sortu zanetik eta gaur arte baz-kun edo sociedade au toki berri-baten bearrean arkitzen zan, ba oraingoa oso txikia izanik bertan etzegoen ezertarako tokirik. Zen-

bait buruauste eman zituan gai-onek, bertako arduradunek baka-rrik dakite.

Emen milagroa. Ustuta zegoan etxeazpi bat eskeini digute ta ez nolanaikoa. Pentsa dezagun azpi-onek laureun neurkin lautakoak di-tuala ta joandan egukoitzean ma-estriako aretoan batzar nagusian esan zigutenez bertan egin lezake-te; edaritegia, batzar gela, suka-dea, argazki gela, gaztetxoan ge-la; itz batean esateko, gaur egun Pol-Pol, mendizale taldearen bea-r-Pol-Pol, mendizale taldearen bea-r.

Diru kontuetan onen salneurria ia bi milloera urreratzen da, nai degu esan, emen egin bearko dan lanaren salneurria dala au.

Aurtengo bazkide bakoitzaren or-daiña alan izatea erabaki zan: gaz-tetxoak, 250 ptz; gazteak, 600 ptz; eta aundiak 1.125 ptz.

Onegaz kampo bono batzuek ate-rako dira ta uste degu diru onekin zerbait itxurazkoa egin lezaketela. Itsas aldeko arduradun dan Irion-do Joxe Marik esan zigunez, Eus-kalerrian gaur egun izango dan bazkun aundiena ezagutuko degu.

Pol-Poltarrak geranez, eskerrik beroena agertzen diogu Esnaola Serafin jaunari (guretzat, Trin-txerpe) ba emaitza onen bidez Pol-Polen eginbearrak sendotu ta erreztuko diralako.

Zer diozu Eulate jauna?
«Vergara Villa, chaqueta amari-lla».

Onek, bergararrok, salda muti-llak!

Zer esanik ez dago deituak gel-ditzen zeratela irikitzen dan egu-nerako. Baliteke aurten izatea.

TXIRRINDULARI LAXTER-KETA

Datorren illaren 9an ospatuko da Leenengo igoera Gorla mendira. Bi-tzabal onen arduradun edo zainda-riari erregutzen diogu bide onetan badirela zulo edo potxolo batzuek eta ona izango litzakeela «Katillu-ren» bearrak ez izatea. Españiako biran zulo guziak ezaltzen dituz-te, gu ez gerala gutxiago pentsa-tzen degu.

ESKERRAK

Gipuzkoako Aurrezki Kutxari gu-re eskerrik beroena agertzen diogu beraregandik artu degun sariagai-tik.

ERIOTZA

Il onen 20an eta arratsaldeko zazpiretan San Pedro eliz nagusian Okina ta Salsamendi Jesusen il elizkizunak ospatu ziran, biotzeko gaitz batek alden du zigun bizien mundutik.

Bere eskutatik zenbait lan eder ateria!

Zurllanean berak landutako abi-zen armariak mundu guzira za-balduak dira, batez be Amerikan; Artetzalle Ikastolako irakaslea ur-te askoan, marrazkille trebea. Eza-gun zan berari azken agurra ema-tean zenbat lagun zituan. GB.

MENDIKOI

JOSE ZINKUNEGIBEN OPTIKA DONOSTIA

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

RIKARDO

OPTIKA ETA FOTOGRAFIA

Begietarako kristal bigun eta irmoak
Betaurreko galgatuak
Eguzkitarako betaurrekoak
Prismatikoak
Eztaietarako eta egun haundietarako argazkiak
Margozko argazkiak
Argazki zaleentzat
Fotokopiak
Kale Nagusian, 12

TOLOSAN

EUSKARAREN HERIO-GAITZIK FUNTSEZKOENA OFIZIALTASUN-EZA DA

% 90ek euskara irakaskintzan sartu nahi du

(Lehen orritik)

II. TESTARI OHAR BATZUK

Enkuestaren antolamendua aztertuz gero, zenbait puntu adierazgarri gertatzen dira enkuesta osoa egoki konprenitua izan dadin. Gauza bat dago harrigarri nabarmen euskarari dagokionez; alegia, 1.000 biztanle arteko herritxoetan euskararen inzidentzia kasik ez dela azaltzen. Hobeto esanda, jakina bezala gelditzen da. Diagrama, beraz, euskararen faktorerak ez ezik beste gai askotara bideratu egonik, enkuesta, funtsean, herri urbano eta nagusietara orientatu zen. Horrela Gipuzkoa sei herrialde edo sektoretan banatu zen 1) O-tik 1.000 pertsona arteko herritxoetan. 2) 1.000-tik 5.000 artekoetan. 3) 5.000tik 10.000 artekoetan. 4) 10.000tik 20.000 artekoetan. 5) 20.000tik 50.000 artekoetan. 6) 50.000 baino gehiagokoetan. E.S.E.G. enkuesta 3.n eta 4.n sektoreetan banatu zen, gehienik, guztira 70 puntu hartuaz. Diagraman euskararen urtar edo urbano faktorea nahiko nabarmena da; ez hainbeste, ordea, 1.000 biztanle arteko herritxoetako. Bestalde, berriz, oraingoz euskara bizienik sektore horretako herritxoetan dago. Dena dela, etorkizunari begiratzen badiogu, euskara 3.n eta 4.n sektoreetara doa, Euskal Herriak industrializatzen jarraitzen duelako.

Pentsa dezagun, adibidez, Tolosa batean 13.000 euskaldun «euskaradun» direla, Pedro Irizarren estadistika harturik. Euskaradun talde horrek esan nahi du Tolosan bakarrik Zuberoako probintzi osoan baino euskaradun (vascoparlante) gehiago dela, eta araberean, Nafarroako Ultzama, Larraun, Erroibar, Gulina, Erize, Anue eta Burunda ibarretan baino gehiago. Hori horrela delarik, enkuestak ongi egiten du urbanismo faktorea nagusiekin kontutan hartzea. Gainera, arrazoi honengatik enkuesta nahiko objektiboa ala nahiko pesimista izango litzateke. Ikus dezagun zenbait puntu.

III. EUSKARAK 1968az GEROZ % 9 INGURU IRABAZI DU

Diagrama ikusiaz gero, dato bat zaigu guztiz pozgarri azaltzen. Sarritan galdatu ohi dugu; euskara aurrera ala atzera ote doa? Euskal Herria, kultura aldetik, erakundetan kolonizatua jarraiturik, ze jokabide hartu ote du azkenaldian bere hizkuntzarekiko? Guk konparabide bat egin dugu. GAUR taldeak 1968an eraman zituen datuak onak baldin baziren, garai hartan Gipuzkoan populazioak nilabait euskara ezagutzen zuen % 46k inguru E.S.E.G. informean, berriz, 1974 urtean euskara nolabait konprenitzen duen jendetza edo populazioaren multzoa gutxienez % 55-ekoa da. Pedro Irizarren estadistikatan Euskal Herri osoak (guztira hartuta, hots, kanpoko euskaldunak eta guzti) 610.000 «euskaradun» daduzka. Horietatik gipuzkoarrak, gutxienez, 276.000 dira. Gure informean Gipuzkoako «Euskaradunen» proportzioa honela banatzen da:

1) Euskaraz hitzegiten eta idazten dakite % 15-ek. (Hau erlatiboki hartuta asko da; alfabetatze ekinaldien eta ikastolen inzidentzia handia da. Orain dela 20ren bat urte idazten zekitenak ba oten ziren % 5 ere?).

2) Euskara hitzegiten dakite, baina idazten ez % 24ek. (Halata guztiz, euskaldunak oraindik «alfabeto» jarraitzen dute, gehienik, beren hizkuntzan. Hau da gure herri kulturagabe honen paradoja. Baina nork behartzen du gure herria «alfabeto» izatera?).

3) Euskara mintzatzen ongi dakite, baina ez dute erabiltzen normalean % 7-ek. (Guk uste dugu zifra hau ez dela guztiz benetako. Euskara jakinda, erabiltzen ez dutenen multzoa handiagoa dela denen bistan dago. Adibidez, Donostiak 41.000 euskaradun ematen ditu; gure kaleetan ez da reflektatzen halako multzorik kalean, eta beste hainbeste beste herrialde urbanoetan. Euskaldunak ez du sozialki erabiltzen bere hizkuntza behar aina; honetan emigratioak ito egiten du bere espresibideak. Sarritan nahikoa da 12 euskaldun arteko talde batean erdaldun bat izatea, denak erdara hutsean egiteko. Eta hau, paradójaz, zenbait ikastolako hitzaldi eta batzarretan gertatzen da. Horrela euskarak ez du sekula burua altxako; askoz «radikalagoak» izan beharrean gaude geure portaeran.

4) Euskara nolabait edo erdipurdizka konprenitzen dute % 7k. (Taldea honetan urbano herrialdekoak dira; erdara hutsean duten eskola umeak, urietako zenbait profesional, dendari, administratzaile langile, etab. Hauen euskara maila, noski, guztiz, paradójikoa da. Beren espresibideak erdara da ia normalean. Adierazi behar dugu, oraindik, % beste 7a gelditzen dela, erantzunik ematen ez duena. Hau ez dago kontabilizatuta euskararen proportzio alde. Baldin eta erdia hartuko bagenu, orduan «euskaradunen» jendetza Gipuzkoan % 58koa izango litzateke.

Uste dugu, benetan, euskarak zenbaki absolutuetan aurrerapen handia egin duela, ez hainbeste, ordea, erlatiboki ikusirik, batez ere giro-dentsitate aldetik; beraz, «euskaradunen multzoa» *maioria* bada Gipuzkoan, halata guztiz *minoría* da sozial giroaz, euskara hizkuntza *desofiziala* delako administratzaio eta irakaskuntza mailan. Ofizialtasun-eza horrek dakartzio gure hizkuntzari neke eta gaitzik funtsezkoenak. Honetan dago kontradizioa; euskara Gipuzkoan *maioria*rena izanik ere, ofizialki baztertua (marjinala) dagoela. Gizartearen jokabide-diagramatan zenbaki absolutoez ez dute erlatiboek beste indar. Hitz batean, Euskal Herria kultura aldetik herri kolonizatua da, eta kolonizazio horretan euskal «kapitalak» ere badu bere errua, beste sektore askozaz «interes garriagotara» bideratua dagoela (Ikastoletako kasoak ezik).

Dena dela, euskarak barrendik eta ixilean bultzada harrigarria egin du; halako «expansionismo» umil bat darama gizartearen, ikastoletan, pentsalari eta unibertsitari mailan. Euskal Herriko zenbait guraso, ikastola, empresalari, aldizkari, alfabetatze kanpaina eta gazteen konzentratze lanaren fruitua da, noski, % 9 inguru horren aurrerapen kontsolagarria.

Euskara gehienik afektatzen duten zer-ikusiak bi dira: emigratzaio multzoa eta ofizialtasun-eza. Guregana etortzen den emigratu gehienak euskal kulturatik kanpora gelditzen dira. Enkuestan emigratuetatik % 14ek konprenitzen dute euskara, eta beste % 86k ez. Bainan, % 14 horietan beste euskal probintziakoak sarturik daude; seguruenik Euskal Herrikan kanpoko direnen artean euskararen jabetzea % 4 ere ez da izango. Hau izugarriko problema da gerorako Euskal Herriarentzat. Katalunian,

herritxoetan, integrazioa % 95 omen da, diotenez. Katalan hizkuntzak, gaztelaniaren ahizpa izanik eta erromantzea delako, ez du euskarak bezako oztoporik asimilazio lan hori egiteko. Gure salbamena beste bide «radikalagoetan» dago, hau da, ez aukerabide edo opzio-bideetan, «beharrezko» (obligatorio) bideetan baino; bestela, emigratioak integratuko gaitu mantso ki eta guztiz bere erdal kulturari.

IV. EUSKARA IKASNAHIA. PROPORTZIOAK

Euskararen ikasnahiari (deseabilidad) dagokionez datuak oso gora igozen dira, eta gure aldiko egoeraren kontradizioa agerian jartzen dute. Hemen ematen ditugun zenbaki eta datuak gaur egun Euskarak sufritzen duen zokoratze eta alienazioekin ez dira batera akort etortzen. Irakaskuntza eta administratzaio mailan euskal faktorea errealki menperatua dago. Jo dezagun datoetara; azter dezagun egoera esperimentalki demografiaren arabera jarraiturik.

Euskara ikasnahiaren (deseabilidad) proportzioak hauk dira:

1) Ikastetxe estatuetan	% 80
2) Ikastetxe pribatuetan	% 85
3) Ikastoletan	% 94
4) Enkuesta zuzenetan	% 94

Zenbaki hauetan dato bat dago guztiz harrigarria, baina ongi uler daitekeena. Ikastoletan ikasnahia % 84 bakarrik azaltzen da. Zergatik hori? Erantzuna erraza da. Guraso batzuek ez zioten erantzun galdera horri bere problematik «sobra» zegoelako, beren haurrak horretarako bidaltzen dituztelako ikastoletara. Horiak ez zioten erantzun galderari. Beste batzuek, ordea, ez zuten erantzun *aproposki*, alegia, Euskal Herrian «euskara ikasi behar den ala ez den» galdetza itxurazkoa ez delako. Batek esan zuen «Frantzia frantzeza eman behar den ala ez galdetza» legezko ez bada hemen ere ez euskararena. «Esto no es negociable para los vascos» adierazi zuen beste batek. Guk, noski, guztiz konprenitzen dugu portaera hori, bainan (sozial giro batera kondizionaturik gaudenez) ez da *errealista* hori egitea, idealista bai, noski. Hala ere, ados nago, eta beharrezko deritzat esatea, katalan batzuek «Cambio 16» aldizkarian ziotena:

«Para nosotros la cuestión del idioma no es negociable». Hizkuntza imposatu egin behar da, Katalunian eta Euskal Herriaren eskubide funtsezkoak, diskutaezina delako.

Datoli loturik, esan genezake Gipuzkoan % 88k eskatzen dutela euskararen ikasnahia haurren heziketan eta irakaskintzan. Gauzak konkretukiago jarriki informean hau azaltzen da:

1) Jatorriz euskaldun direnak % 98k euskararen ofizialtasuna eskatzen dute.

2) Beste euskal probintziatetik guregana emigratuek % 78k.

3) Euskal Herri kanpotik emigratuek, berriz, % 63ek.

Dato hauen ondoren beste galdera zehatzak daude euskara opzio-bidez edo aukerabidez, ala behar-beharrez (obligatoriamente) eman behar denez adieraziaz. Hemen zenbakiak beheago daude; euskaldunetan, ikastoletan haurrak dituzten gurasoen inzidentzia nagusiagoa da; normalean, euskaldun «euskaradunak» mentalizatuagoak azaltzen dira, irakaskuntza «beharrezko» eskatzeko orduan. Beraz % 58k euskara behar-beharrez (obligatoriamente) ikasi behar dela eskatzen dute nolabaiteko sail hauetan: haurtzain-haroan (parbulario), E.G.B. mailan, Batxiler Nagusian eta Unibertsitatean.

Dato horien aurrean ikus dezagun zer dioen Hezierako Ministeritzak 1970ean eman zuen Lege ofizialak. 14.n eta 17.n artikuluetan hau dio garbiro: Art. 14.1. «La Educación preescolar comprenderá juegos, actividades de lenguaje, *incluida, en su caso, la lengua nativa*...». Art. 17.1: «Las áreas de actividad educativa en este nivel (de Educación General Básica) comprenderán: el dominio del lenguaje, mediante el estudio de la lengua nacional, el aprendizaje de una lengua extranjera, y el cultivo, en su caso, de la lengua nativa». Lege hau ez dago Bilbon emana, Madrilen baino, eta oraingoz ikastolak bakarrik ari dira Madrilo legea betetzen. Zer egiten ari dira euskal gurasoak gure eskola eta moja eta frailetako maisu eta maistrak salatu edo denuntziatu gabe? Legea ez dira betetzen ari Elizaren ikastetxe pribatu gehienak. Euskara landu behar dela baldin badio (cultivo de la lengua nativa) lanketa hori «efikaza» izan behar du, eta hori ezin daiteke izan euskara ez emanaz, edo-ta euskara arratseko zazpietan edo ordu ofizialetatik kanpo erakutsiaz; hizkuntza hori horrela lantzen ez

delako *funtsean*. Legearen asmoa da «un cultivo eficaz».

Zenbait ikastetxetako zuzendarien jokabidea kaxkarra da ta legearen kontrakoa. Euskara ordu ofizialetatik kanpo ematea ez da «cultivar eficazmente la lengua nativa». Hori legeari ihes egitea da, eta lege hori, gainera, ez da modelo bat. Legeari, beraz, asko falta zaio gure kultura eskubide batzuen finkamenduetara iristeko; halata guztiz, Euskal Herrian finkaturik dauden ikastetxe guztiak behartuta daude lege hori behintzat betetzera.

V. EUSKAREN HERIO-GAITZA FUNTSEZKOENA OFIZIALTASUN-EZA DA

Azken batean, euskararen diognosti sakona egiten badugu aierki konturatuko gara bere gaitza larria bere marjinazioa eta ofizialtasuneza dela. Ofizialdedetik letorkioke gure hizkuntzari sendamen seguru eta sendoa; bitarteko sendagaiak onak lirateke, baina «efikazak» sekula ere ez. Zenbait pentsalari eta aldizkari (INDICE-k bezala) prejuizio eta zio txarra sartu nahi dute, euskara kultura gaietarako traketsa eta egokitu ezina dela adieraziaz. Gaur egun, euskaraz liburuak antropologiaz, soziologiaz, politikaz, linguistikaz, etab. daude, guzti hori gezurtatzen dutenak. Euskararen herio-gaitza, garbiro, esan behar dugu, ez da «estruturala», hau da, euskararen erro edo funtsari dagokionea, balezik eta guztiz egoerazkoa, «zirkustantziala». «Zirkustantzi» edo sozioegoera horrek esan nahi du euskararen soluziobideak ez direla funtsean emango bere «uztari» soziopolitikoak aldatzen diren arte. Exenplu edo adierazpen batekin bukatuko dugu goian esandakoa egiaztatzeko. Espainola edo gaztelania Filipinasetan hil-zorian dago momento honetan, hizkuntza hori orain dela 55 urte inguru *desofizializatu* izan zelako ipar-amerikatarrengatik. *Inglés* eta *tagaloa* ezagutu ziren ofizial bezala; gaztelania, berriz, euskara dagoen bezala, ofizialtasunean gelditzean *galtzen* hasi zen berehala; gurasoengandik semeengana, belaunaldi batean, krisiagorreen sartu zen, eta gaur ia inork ez du ulertzen gaztelaniaz gazteen artean. Atera ditzagun bada ondorioak.

Luis Mari MUJICA

